

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції
(за видами промислових виробництв)»**

Виконала: студентка групи ОО-42
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Ребрик Наталія Іванівна

Керівник: к.е.н., доц. Шкроміда Н. Я.

Рецензент: к.е.н., доц. Савків У. С.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис)

Баланюк І.Ф.

“7” листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТКИ

Ребрик Наталії Іванівни

1. Тема роботи: «Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції (за видами промислових виробництв)»

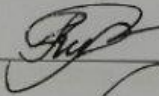
керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Шкроміда Н. Я.

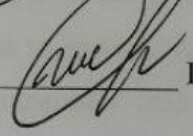
2. Перелік питань, які потрібно розробити: суть витрат виробництва та їх значення в діяльності промислового підприємства; класифікація витрат виробництва з метою планування та калькулювання собівартості; нормативно-правове регулювання обліку витрат та формування собівартості продукції; організація обліку витрат та калькулювання собівартості продукції на виробничому підприємстві; синтетичний і аналітичний облік виробничих витрат та собівартості продукції; калькулювання собівартості продукції у контексті прийняття управлінських рішень; аналіз складу, структури та динаміки витрат виробничого підприємства; аналіз рентабельності виробництва і готової продукції підприємства; маржинальний аналіз витрат підприємства та шляхи їх оптимізації.

3. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні основи обліку витрат і калькуляції собівартості продукції	17.02.2025 р.	Виконано
2.	Організаційно-методичні особливості обліку витрат та калькуляції собівартості продукції ТзОВ «Завод ДК Орісіл»	18.03.2025 р.	Виконано
3.	Аналіз витрат та собівартості продукції ТзОВ «Завод ДК Орісіл»	21.04.2025 р.	Виконано

Студент Ребрик Н. І.

Керівник роботи Шкроміда Н. Я.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу

студентки групи ОО-42 Ребрик Наталії Іванівни

на тему:

«Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції
(за видами промислових виробництв)»

Актуальність даного дослідження визначається критичною важливістю ефективного управління витратами та забезпечення достовірності собівартості продукції в умовах сучасної економічної нестабільності та кризових явищ. Промисловий сектор залишається фундаментом економіки, і в контексті посилення конкурентного тиску та волатильності ринків питання релевантного обліку витрат, точного калькулювання та глибокого аналізу собівартості набувають першочергового значення. Оптимізація організації обліку витрат дозволяє підприємствам формувати економічно обґрунтовані цінові стратегії та зміцнювати фінансову стійкість. Детальне дослідження процесів калькулювання собівартості з урахуванням специфіки різних видів виробництва створює передумови для ідентифікації прихованих резервів зниження витрат і суттєвого підвищення ефективності управлінських рішень. Отже, всебічне вивчення системи обліку витрат, методів калькулювання та аналізу собівартості є невід'ємним чинником забезпечення та підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств на ринку.

Кваліфікаційна робота виконана відповідно до поставленої мети та завдань на основі звітних матеріалів ТзОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ» за 2020-2022 рр.

Метою роботи є дослідження та узагальнення теоретичних та практичних

положень щодо організації і методики обліку витрат, калькуляції і аналізу собівартості промислової продукції.

У першому розділі дипломної роботи проаналізовано економічну сутність і роль виробничих витрат у діяльності промислового підприємства. Детально розглянуто класифікацію витрат для обліку та калькулювання собівартості, а також наведено огляд нормативно-правового забезпечення цих процесів.

У другому розділі роботи досліджено механізми організації обліку витрат виробництва та калькуляції собівартості продукції. Особливу увагу приділено особливостям синтетичного та аналітичного обліку, а також методам визначення собівартості продукції.

У третьому розділі роботи проведено аналіз структури та динаміки витрат підприємства, оцінку рентабельності його діяльності, а також маржинальний аналіз із визначенням можливих шляхів оптимізації витрат.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення роботи доведені до прикладних рекомендацій і можуть бути впроваджені в діяльність ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ».

Загальний висновок. Кваліфікаційна робота Ребрик Наталії Іванівни на тему «Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції (за видами промислових виробництв)» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, а її авторка заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Науковий керівник
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Шкроміда Н. Я.

«23» травня 2025 р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

студентки економічного факультету Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника Ребрик Наталії Іванівни

на тему:

«Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції

(за видами промислових виробництв)»

Актуальність теми. Необхідність введення сучасних систем отримання інформації про витрати, застосування нових підходів до калькулювання собівартості продукції, а також підрахунку фінансових результатів і, відповідно, на цій основі прийняття раціональних управлінських рішень зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

В сучасних умовах економіки, перегляд існуючої системи управління стає критично важливим для забезпечення беззбиткової діяльності та підвищення рентабельності підприємств, зокрема промислових, які є ключовими учасниками у формуванні ВВП країни. Окрім цього, ефективність управління залежить від рівня обліково-аналітичного забезпечення системи витрат і доходів підприємства. Це підкреслює актуальність теми дипломної роботи та її значення в умовах нестабільної економіки.

Якість проведеного аналізу полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних аспектів організації і методики обліку витрат, калькуляції та аналізу собівартості готової продукції.

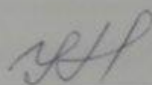
Результати дослідження викладені у логічній послідовності, поставлені мета і завдання у роботі є розглянутими та завершеними конкретними

висновками та рекомендаціями, які мають практичну цінність та можуть бути реалізовані у діяльності підприємства.

Практична цінність висновків і рекомендацій полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані у фінансово-господарській діяльності ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ», а отже є реальними.

Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота Ребрик Наталії Іванівни на тему «Облік витрат, калькуляція і аналіз собівартості промислової продукції (за видами промислових виробництв)» відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, проведені дослідження носять закінчений характер і можуть бути представлені до захисту з високою позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент
кандидат економічних наук
доцент кафедри менеджменту
та маркетингу Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

Савків У. С.

«23» травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЯЦІЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	7
1.1. Суть витрат виробництва та їх значення в діяльності промислового підприємства	7
1.2. Класифікація витрат виробництва з метою планування та калькулювання собівартості	14
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку витрат та формування собівартості продукції	20
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»	29
2.1. Організація обліку витрат та калькулювання собівартості продукції на виробничому підприємстві.....	29
2.2. Синтетичний і аналітичний облік виробничих витрат та собівартості продукції.....	40
2.3. Калькулювання собівартості продукції у контексті прийняття управлінських рішень	49
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИТРАТ ТА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»	57
3.1. Аналіз складу, структури та динаміки витрат виробничого підприємства	57
3.2. Аналіз рентабельності виробництва і готової продукції підприємства	71
3.3. Маржинальний аналіз витрат підприємства та шляхи їх оптимізації	79
ВИСНОВОК	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Хімічне виробництво має важливе значення завдяки ключовій ролі в забезпеченні потреб промисловості, сільського господарства, медицини та інших секторів економіки. У контексті стрімкого технологічного розвитку та посилення конкуренції особливої ваги набуває ефективне управління витратами на підприємствах хімічної промисловості. Правильна організація обліку витрат та точне визначення собівартості продукції створюють міцну основу для раціонального використання ресурсів, оптимізації виробничих процесів і прийняття виважених управлінських рішень.

Особливістю хімічного виробництва є висока ресурсомісткість і енергозалежність, що зумовлює необхідність ретельного контролю за витратами сировини, енергії та матеріалів. В таких умовах облік витрат і калькулювання собівартості стають не лише інструментами фінансового контролю, а й важливими стратегічними складовими підвищення рентабельності, адже, саме на основі собівартості оцінюється доцільність впровадження нових технологій, змін у виробничій структурі та виходу на нові ринки.

Управління витратами в хімічній галузі потребує комплексного підходу, який охоплює всі етапи виробничого циклу – від постачання сировини до збуту готової продукції. Для забезпечення конкурентоспроможності та стабільного розвитку підприємства важливо ефективно контролювати і знижувати витрати виробництва. Раціональне управління витратами сприяє підвищенню фінансових результатів і створює основу для прийняття виважених управлінських рішень.

Отже, значущість дослідження обліку витрат і управління ними у хімічній промисловості зумовлена потребою забезпечити фінансову стабільність, підвищити ефективність та адаптивність підприємств у мінливих економічних умовах. Для досягнення цих цілей необхідне детальне планування фінансів, прозорість облікових процесів і впровадження дієвих систем контролю витрат, що й формує основу актуальності теми.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність Товариства з обмеженою відповідальністю «Завод ДК Орсіл», що знаходиться в місті Калуш, Івано-Франківська область. Предметом дослідження виступає система організації та методики обліку витрат, калькулювання та аналізу собівартості готової продукції досліджуваного підприємства

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження, узагальнення та обґрунтування особливостей організації і методики обліку витрат, калькулювання та аналізу собівартості готової продукції промислових підприємств. Для досягнення цієї мети передбачено проведення теоретичного огляду та практичного розв’язання відповідних завдання, а саме:

- дослідити суть витрат виробництва та їх роль у діяльності промислового підприємства;
- розглянути класифікацію витрат виробництва для цілей планування та калькулювання собівартості;
- описати нормативно-правове регулювання обліку витрат і формування собівартості продукції;
- розглянути організацію обліку витрат та калькулювання собівартості продукції на виробничому підприємстві;
- описати особливості синтетичного та аналітичного обліку виробничих витрат і собівартості хімічної продукції;
- дослідити особливості калькулювання собівартості продукції з точки зору прийняття управлінських рішень;
- проаналізувати склад, структуру та динаміку витрат на виробничому підприємстві;
- здійснити оцінку показників рентабельності виробництва та готової продукції підприємства;
- провести маржинальний аналіз витрат підприємства та визначити можливі шляхи їх оптимізації.

Стан наукової розробки. Методологічна база цього дослідження ґрунтується на наукових працях українських і зарубіжних дослідників, присвячених обліку виробничих витрат та калькулюванню собівартості продукції на промислових підприємствах. Крім того, у роботі враховано нормативно-правові документи, які регламентують питання бухгалтерського обліку та аналізу витрат виробництва.

Серед провідних вчених, які досліджували питання бухгалтерського обліку виробничих витрат та калькулювання собівартості, варто відзначити: Ю. С. Цал-Цалко, О. І. Кобилянська, В. С. Лень, Г. В. Козак, Л. В. Нападовська, С. С. Гаркавенко, А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило, Ф. Ф. Бутинець, Г. В. Нашверська, М. С. Пушкар, М. І. Скрипник та інші.

Методи дослідження. У ході підготовки кваліфікаційної роботи було використано комплекс загальнонаукових і спеціалізованих методів. Зокрема, застосовано методи синтезу та аналізу, діалектичний підхід, індуктивні та дедуктивні методи, методи порівняння, оцінювання та системного підходу. Також у дослідженні використовувалися прийоми наукової абстракції, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розрахунково-аналітичні методи та графічне відображення інформації.

Практичне значення отриманих результатів. Результати, отримані в процесі дослідження щодо організації обліку витрат, розрахунку собівартості та її аналітичної оцінки, мають прикладне значення та можуть бути використані на виробничих підприємствах різних форм власності й напрямів діяльності з метою підвищення ефективності управлінських рішень.

Апробація результатів. Результати дослідження були апробовані на XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції» (22 травня 2025 р., м. Одеса) з друком тез.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, у кожному по три питання, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Містить 19 таблиць і 13 рисунків. Роботу викладено на 87 сторінці. Список використаних джерел містить 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЯЦІЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

1.1. Суть витрат виробництва та їх значення в діяльності промислового підприємства

Дуже важливо розуміти сутність витрат виробництва, оскільки саме від них залежить фінансова стабільність підприємства та його здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення. Ефективне управління витратами є стратегічним завданням для будь-якого підприємства. Глибоке розуміння сутності витрат дозволяє розробити ефективні системи управління витратами, що є одним з ключових факторів успіху сучасного підприємства.

Успішна діяльність і майбутній розвиток промислових підприємств безпосередньо залежать від того, наскільки правильно вони розуміють і визначають витрати. Адже витрати є ключовими для ефективного управління та функціонування компанії, визначаючи її загальну ефективність. Це важливий фактор, який не лише забезпечує стабільність підприємства в майбутньому, але й дає змогу оптимізувати процеси та підтримувати здатність підприємства залишатися лідером на ринку. Витрати також мають прямий вплив на формування доходів, що визначає фінансову стійкість підприємства та його здатність адаптуватися до змін на ринку і забезпечувати стійку рентабельність. В економічній та законодавчій літературі поняття «витрат» висвітлюють по-різному, тому доцільно розглянути визначення в нормативно-правових документах. Розглянемо, як трактується поняття «витрати» у законодавчій базі України та світу.

Так, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» трактує дане поняття таким чином: «зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного

капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [1].

В той час, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» також визначає витрати як: «зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [2].

Наступні нормативно-правові документи також мають багато спільних рис у висвітленні поняття «витрати», оскільки вони розроблені відповідно до вимог чинного законодавства України та базуються на Міжнародних стандартах фінансової звітності.

У НП(С)БО 16 «Витрати» наведено наступне визначення: «витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені» [3].

На відміну від НП(С)БО 16 «Витрати», МСФЗ безпосередньо пов'язує витрати зі зменшенням майбутніх економічних вигод, що знаходить відображення у формулюванні: «витрати – це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом між учасниками акціонерного капіталу» [4].

У порівнянні з вищенаведеними нормативно-правовими документами, які надають більш загальне визначення даної категорії, Податковий кодекс України використовує дещо відмінну термінологію, а саме більш орієнтовану на податкові цілі: «витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного

капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)» [5].

Оскільки законодавче визначення встановлює основні рамки, важливо також врахувати наукові погляди на це поняття. Вчені, аналізуючи різні аспекти витрат, пропонують додаткові трактування, що дозволяють глибше зрозуміти їх сутність. Далі наведемо кілька визначень витрат, запропонованих провідними дослідниками, з урахуванням різних підходів до їх тлумачення та сутності (див. рис. 1.1).

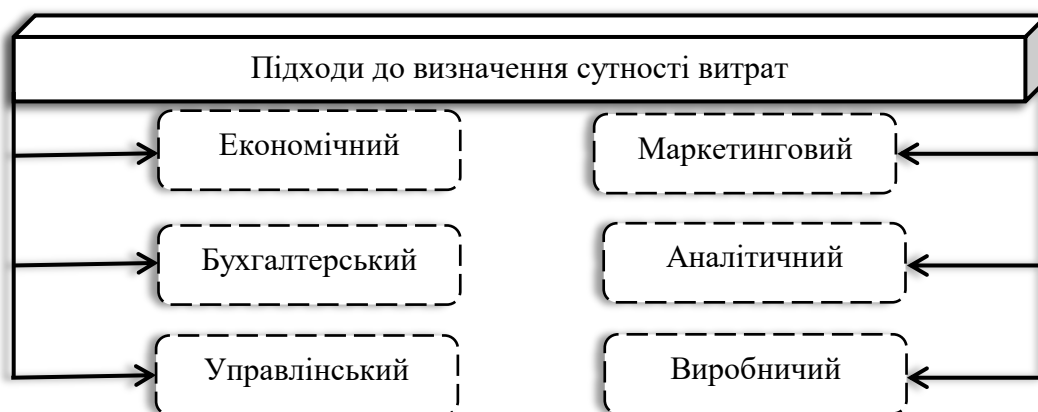

Рис. 1.1. Визначення поняття «витрати» в контексті різних підходів

Згідно з твердженням Цал-Цалко Ю. С., представника економічного підходу, витрати визначаються як: «сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції, які складають витрати господарської діяльності суб'єктів підприємництва» [6].

Поруч з економічним підходом існує бухгалтерський підхід, і відповідно до висловлень Кобилянської О. І. та Лень В. С.: «витрати – найважливіша частина фінансової діяльності підприємства, тому слід знати порядок їх здійснення, обліку й розподілу» [7].

Науковець, який підтримує управлінський підхід, зокрема Козак Г. В. трактує поняття так: «витрати підприємства – одна з важливих категорій управлінського обліку та якісної оцінки діяльності підприємства. Для управління менеджерам необхідні не просто витрати, а інформація про витрати на будь-що (продукт, або його партію, послуги і т. д.)» [8].

В той час, Нападовська Л. В. звертає увагу на те, що для управління виробничою собівартістю витрачення ресурсів у виробництві можна відображати через використання поняття «затрати», що є зменшенням економічних вигод протягом звітного періоду, або збільшення зобов'язань підприємства, що призводить до зменшення капіталу» [9]. Як бачимо, думки науковців щодо витрат у межах управлінського підходу, доповнюють одна одну та вказують на багатогранність, що дозволяють створити більш певну картину для управління підприємством.

Наступним підходом у порядку йде маркетинговий. Представник цього підходу, а саме Гаркавенко С. С. стверджує, що: «витрати виступають інструментом цінової політики підприємства, тому що попит визначає верхній рівень ціни, а її мінімальну величину – витрати. Отже, під час управління маркетинговою діяльністю на певному етапі процесу ціноутворення, під час аналізу витрат з метою визначення ціни продукції їх класифікують на певні види за такими ознаками» [10].

Використовуючи авторську методику, науковці Турило А. М., Кравчук Ю. Б. та Турило А. А., застосовуючи аналітичний підхід, визначають структуру витрат як: «вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети» [11].

Бутинець Ф. Ф. згідно виробничого підходу, характеризує витрати, «як спожиті ресурси або гроші, які необхідно заплатити за товар», а згідно підходу І. А. Бланка: «витратами є виражені у грошовій формі трудові, матеріальні, фінансові та інші види ресурсів, задіяні для виробництва продукції» [12].

Нашверська Г. В. притримується такого трактування: «виробничі витрати – це споживання чи використання матеріалів, товарів, робіт, послуг в процесі одержання доходу» [13].

При цьому Пушкар М. С. визначає витрати: «як суму спожитих товарів, послуг і робіт факторів виробництва» [14].

А відповідно, Скрипник М. І. стверджує, що «витрати є використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку господарюючого суб'єкта за

даний період часу ставляться у відповідність доходам» [15].

Отже, витрати можна розглядати за різними підходами залежно від аспекту аналізу. Незважаючи на різницю в підходах, всі вони мають спільні риси, а саме трактують витрати як ресурси та фактори виробництва, виражені у грошовій формі, які потребують чіткого обліку.

Основні підходи до визначення сутності витрат за різними джерелами подано в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Основні підходи до визначення сутності витрат за різними джерелами

№	Джерело	Визначення сутності
1.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
2.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
3.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [3]	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
4.	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [4]	Витрати – це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом між учасниками акціонерного капіталу
5.	Податковий кодекс України [5]	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)
6.	Цал-Цалко Ю. С. [6]	Витрати – сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції, які складають витрати господарської діяльності суб'єктів підприємництва

7.	Кобилянська О. І., Лень В. С. [7]	Витрати – найважливіша частина фінансової діяльності підприємства, тому слід знати порядок їх здійснення, обліку й розподілу
8.	Козак Г. В. [8]	Витрати підприємства – одна з важливих категорій управлінського обліку та якісної оцінки діяльності підприємства. Для управління менеджерам необхідні не просто витрати, а інформація про витрати на будь-що (продукт, або його партію, послуги і т. д.)
9.	Нападовська Л. В. [9]	Для управління виробничою собівартістю витрачення ресурсів у виробництві можна відображати через використання поняття «затрати», що є зменшенням економічних вигод протягом звітного періоду, або збільшення зобов'язань підприємства, що призводить до зменшення капіталу
10.	Гаркавенко С. С. [10]	Витрати виступають інструментом цінової політики підприємства, тому що попит визначає верхній рівень ціни, а її мінімальну величину – витрати. Отже, під час управління маркетинговою діяльністю на певному етапі процесу ціноутворення, під час аналізу витрат з метою визначення ціни продукції їх класифікують на певні види за такими ознаками
11.	Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. [11]	Витрати – вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети
12.	Бутинець Ф. Ф. [12]	Витрати – спожиті ресурси або гроші, які необхідно заплатити за товари, роботи і послуги
13.	Нашверська Г. В. [13]	Виробничі витрати – це споживання чи використання матеріалів, товарів, робіт, послуг в процесі одержання доходу
14.	Пушкар М. С. [14]	Витрати як сума спожитих товарів, послуг і робіт факторів виробництва
15.	Скрипник М. І. [15]	Витрати є використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку господарюючого суб'єкта за даний період часу ставляться у відповідність доходам

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що у табл. наведено різноманітні визначення витрат, які акцентують їхню ключову роль в управлінні підприємством, що дає можливість зберігати сильні позиції серед конкурентів та отримувати стабільний дохід. Таким чином, на основі досліджень можна стверджувати, що сутність витрат полягає в сукупності ресурсів, які використовуються для виробництва, реалізації продукції та втілюють собою вартісну оцінку всіх засобів, необхідних для досягнення певного результату.

Особливу увагу варто приділити виробничим витратам, оскільки саме вони відіграють вирішальну роль у досягненні ефективності виробничого процесу.

Виробничі витрати займають важливе місце серед інших складових, оскільки безпосередньо відображають ефективність самого виробництва.

Виробничі витрати – це вартісне оцінювання затрат економічних ресурсів, здійснених підприємцями задля виробництва продукції [16]. Більшість дослідників погоджуються, що виробничі витрати є найважливішими для промислових підприємств, оскільки вони становлять основну частину господарської діяльності. Ці витрати є основним фактором, що визначає собівартість продукції, і, в свою чергу, значно впливають на результативність функціонування підприємства.

Національні та міжнародні нормативно-правові акти не містять чіткого визначення виробничих витрат, а надають лише загальні орієнтири та принципи для їхнього розуміння і застосування. Вони зосереджуються на основних вимогах до обліку виробничих витрат і їх відображення у фінансовій звітності, а також вказують на критерії для правильної класифікації витрат, зокрема для податкових цілей. Це дає змогу забезпечити правильне відображення витрат у обліку, однак без конкретизації самого поняття. У зв'язку з цим науковцям доводиться самостійно формулювати визначення виробничих витрат, враховуючи сучасні вимоги господарської практики та вимоги чинного законодавства.

У зв'язку з цим, можна відзначити, що за визначенням Ф. Ф. Бутинця «витрати виробництва – це грошовий вираз величини ресурсів, використаних у процесі виробництва, розмір яких можна безпосередньо віднести до конкретного виду продукції. Ці поточні витрати обліковуються та плануються як собівартість продукції» [17]. Це визначення неодноразово підтверджувалося в наукових дослідженнях численних авторів, які підкреслюють важливість правильного відображення цих витрат для точної оцінки ефективності виробництва. На мою думку, «виробничі витрати – це грошова оцінка ресурсів, використаних у процесі виготовлення товарів або надання послуг, що безпосередньо відносяться до конкретного виду продукції і формують її собівартість».

Виробничі витрати є критично важливими для діяльності підприємства, оскільки вони безпосередньо впливають на формування собівартості продукції, а від неї залежить прибуток. Витрати відображають ефективність використання ресурсів під час виробництва товарів або надання послуг. Точний облік та контроль витрат дозволяють оптимізувати виробничі процеси, знижувати собівартість і підвищувати конкурентоспроможність підприємства. Для досягнення успіху промислове підприємство повинно постійно враховувати вплив витрат на собівартість продукції.

Отже, витрати є невід'ємною частиною виробничого процесу, що визначає його ефективність та сприяє досягненню бажаних результатів на всіх етапах. Різноманітні підходи до трактування витрат свідчать про їх складність і багатогранність, що вимагає уважного вивчення та врахування витрат на кожному етапі для стабільного функціонування підприємства та підтримки його успіху на ринку.

1.2. Класифікація витрат виробництва з метою планування та калькулювання собівартості

Враховуючи багатогранне різноманіття витрат, з якими стикаються промислові підприємства, правильний розподіл цих елементів є важливим для ефективної роботи кожної частини системи управління витратами. Закономірна класифікація витрат надає можливість аналізувати, нормувати, планувати, забезпечуючи правильність обліку та своєчасний контроль за їх використанням.

Правильна організація інформації про витрати підприємства є дуже важливою для його ефективної роботи, оскільки це дає можливість визначити, як вони формуються та розподіляються на різні частини управління, зрозуміти їх розподіл за напрямками та об'єктами управління. Сьогодні класифікація витрат важлива не лише для правильного розрахунку собівартості, але й для точного

розрахунку ціноутворення та формування цін підприємства. Тому виникає необхідність у дослідженні правильності їх класифікації.

Класифікація витрат – це поділ їх на класи на основі певних загальних ознак об'єктів і закономірних зв'язків між ними. Причому, чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання об'єктів [18].

В економічній літературі спостерігається різноманіття ознак класифікації витрат, які, у свою чергу, спрямовані на покращення обліку та забезпечення точності інформації. НП(С)БО 16 «Витрати» пропонує свою класифікацію. Ця класифікація допомагає визначити, як правильно розподіляти витрати на підприємствах, що займаються виробництвом.

Як показує досвід, ця класифікація є найпоширенішою та найбільш зручною для виробництв, а саме за економічними елементами та статтями калькуляції. Групування витрат за економічними елементами допомагає зрозуміти, на що саме були витрачені ресурси для цього об'єкта.

Економічні елементи витрат – це сума витрат одного типу, виражених у грошовому еквіваленті. Отож, у відповідності до НП(С)БО 16 «Витрати», витрати виробництва групуються за такими економічними елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати [3].

До складу матеріальних витрат входять вартість матеріалів, сировини та інших допоміжних матеріалів, необхідних для виробництва. Два наступні елементи включають працівників, які залучені до виробництва. Заробітна плата працівників підприємства, в тому числі, премії, відпустки, компенсаційні виплати входять до витрат на оплату праці. Відповідно соціальне страхування, пенсійні відрахування належать до статті витрат на соціальні заходи. Іншим складовим елементом виступає стаття амортизації, яка дає бухгалтеру змогу визначити знос виробничого обладнання, що виникає під час його використання, і прогнозувати його стан у майбутньому.

Групування витрат за статтями калькуляції здійснюють з метою визначення собівартості продукції, яка складається з виробничої собівартості

продукції, що була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих та нормативних виробничих витрат [3]. Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» до виробничої собівартості продукції за статтями калькуляції витрат входять прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати [3].

Ці витрати прямо залежать від виробництва конкретного виду продукції. Прямі матеріальні витрати охоплюють вартість матеріальних ресурсів, використаних у виробництві продукції. Прямі витрати на оплату праці включають у собі виплати працівників, які працюють над виготовленням цього продукту. До змінних загальновиробничих належать витрати, які змінюються з кількістю продукції, зростають із збільшенням виробництва і прямо залежать від того, скільки продукції виготовлено. Постійні ж витрати – залишаються однаковими, незважаючи на обсяг виробництва. Інші прямі витрати – містять у собі всі інші виробничі витрати, які не входять до раніше зазначених [3].

На рис. 1.2 показана схема класифікації витрат за національними методичними рекомендаціями.

Рис. 1.2. Класифікація витрат за елементами і статтями калькуляції

*Джерело: розроблено на основі НП(С)БО 16 [3].

Як бачимо дана класифікація витрат виробництва згідно НП(С)БО 16 показує нам, що ці елементи тісно взаємопов'язані. Деякі з них є складовими частинами певних витрат, а інші – складовою їхньої частини. Класифікація за економічними елементами є універсальною і застосовується до всіх підприємств. Виходячи з цієї класифікації, розробляється форма звітності підприємства. Така класифікація дозволяє порівнювати собівартість продукції в різних галузях і між ними; також дає змогу оцінити, змінюються витрати при заміні одного продукту на інший. Таке групування не дає підприємству потрібної інформації про витрати, їх причини чи місце, де вони виникають. Тому витрати також поділяються на групи статей калькуляції, які визначаються кожною галуззю окремо. Отже, широкий вибір класифікацій дає можливість вибрати ту, яка найкраще підходить для вивчення конкретних деталей виробництва чи бізнесу.

Для класифікації витрат необхідно обґрунтувати види ознак класифікації витрат, що забезпечить виокремлення різних видів витрат залежно від встановлених цілей управлінської інформації про витрати при прийнятті управлінських рішень [19]. Загальна мета класифікації витрат, як і будь-якої іншої класифікації, полягає у створенні впорядкованої структури витрат. Без такої структури неможливе ефективне ведення обліку витрат і їх прив'язка до відповідного об'єкта [20].

В економічних дослідженнях і на практиці витрати поділяють на різні групи за певними характеристиками. Це допомагає краще розібратися в усіх витратах, які є на підприємстві. Ф.Ф. Бутинець підкреслює, що класифікація витрат важлива для управління ними, а головною її метою є правильний розрахунок собівартості продукції (робіт, послуг), що допомагає в управлінні підприємством.

Дослідження поведінки витрат на підприємстві свідчить, що більшість із них мають неоднозначний характер та їх поділ на окремі групи є досить умовним. Одні витрати можна прямо відносити на продукцію, інші – ні. Певні витрати можуть бути важливими для прийняття одного типу рішень і не мати значення для іншого. Витрати, які відносяться різними авторами до аналогічних

напрямів класифікації витрат, відрізняються. Також немає однозначного групування витрат: певні види витрат включаються до різних напрямів [21].

Витрати на підприємстві формуються в залежності від видів його діяльності. У процесі здійснення різних видів діяльності на підприємстві утворюються витрати, які можна класифікувати як операційні, фінансові, інвестиційні та надзвичайна.

Операційна діяльність включає витрати, що виникають у процесі основної діяльності підприємства, зокрема у виробництві та продажу продукції. Фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до змін розміру та складу власного і запозиченого капіталу підприємства. Інвестиційна діяльність – це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [6].

Ці категорії витрат можуть доповнювати одна одну, оскільки одна з них, наприклад, витрати операційної діяльності, можуть включати елементи, які стосуються фінансової або інвестиційної діяльності. Тому важливо зрозуміти, як класифікація витрат за видами діяльності співвідноситься з іншими підходами до їх розподілу, щоб забезпечити точне й повне відображення витрат у фінансових звітах.

За місцем виникнення витрати на виробництво продукції групуються за цехами, дільницями, службами й іншими адміністративно відокремленими структурними підрозділами виробництв. Залежно від характеру і призначення виконуваних робіт виробництво поділяється на основне, допоміжне та обслуговуюче виробництво [22]. До основного виробництва входять цехи та дільниці, які безпосередньо відповідають за виготовлення продукції. Допоміжні виробництва виконують підтримку для цехів основного виробництва. Це можуть бути ремонтні, енергетичні, експериментальні та інші підрозділи. До обслуговуючих виробництв належать підрозділи, які не займаються виробництвом продукції, такі як транспорт, житлово-комунальні служби та інші господарства.

Витрати на виробництво включаються до собівартості продукції, робіт та послуг, а також до вартості окремих виробів або груп схожих товарів.

За єдністю складу витрати поділяються на одноелементні та комплексні. Одноелементні – складаються з одного елементу витрат, комплексні – з кількох економічних елементів [6].

Наступним важливим критерієм класифікації витрат є спосіб їх перенесення на продукцію. Вони поділяються на прямі та непрямі.

Прямі – це витрати, які можна зарахувати до конкретного елемента витрат, які можна прямо врахувати в її собівартості. До прямих витрат належать витрати, пов'язані з виробництвом окремого виду продукції (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці тощо), які можуть бути безпосередньо включені до її собівартості [6]. На відміну від прямих, непрямі витрати не можна прив'язати до конкретного виду продукції, тому їх потрібно розподіляти.

Є й інші способи поділу витрат, які допомагають краще розглядати різні сторони обліку. Правильний розподіл витрат допомагає досягати важливих цілей, приймати розумні рішення та отримувати потрібний фінансовий результат.

Узагальнимо класифікацію витрат за різними ознаками у табл. 1.2.

Класифікація витрат виробництва є критично важливою для успішного планування та калькулювання собівартості продукції, адже дозволяє чітко відокремити витрати, які безпосередньо відносяться на конкретний вид продукції (прямі), від тих, що потребують розподілу (непрямі). Розподіл цих видів витрат допомагає зрозуміти, як змінюється собівартість залежно від обсягу виробництва. Це важливо для прийняття рішень щодо ціноутворення та оптимізації виробничих процесів. Класифікація витрат є також основою для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства та прийняття рішень щодо підвищення конкурентоспроможності. Інформація про витрати, класифікована за різними ознаками, є важливою для аналізу фінансового стану підприємства та прийняття стратегічних рішень.

Таблиця 1.2

Класифікація витрат за різними економічними ознаками

№	Ознака класифікації	Види витрат
1.	За видами витрат	– за економічними елементами – за статтями калькуляції
2.	За видами діяльності	– операційна – фінансова – інвестиційна
3.	За центрами відповідальності (місцем виникнення витрат)	– витрати виробництва – витрати цеху – витрати дільниці – витрати на технологічний переділ – витрати служби
4.	За видами виробництва	– витрати основного виробництва – витрати допоміжного виробництва – витрати обслуговуючого виробництва
5.	За видами продукції, робіт, послуг	– витрати на вироби – витрати на групи однорідних
6.	За єдністю складу	– одноеlementні – комплексні
7.	За способами перенесення вартості на продукцію	– прямі – непрямі
8.	За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	– змінні – постійні
9.	За календарними періодами	– поточні – довгострокові – одноразові
10.	За доцільністю витрачання	– продуктивні – непродуктивні
11.	За визначенням відношення до собівартості продукції	– витрати на продукцію – витрати відповідного періоду

*Джерело: розроблено автором на основі [6].

В цілому, класифікація витрат виробництва є необхідною умовою для ефективного управління підприємством, забезпечення його фінансової стабільності та конкурентоспроможності.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку витрат та формування собівартості продукції

У сучасних умовах господарювання підприємства намагаються збільшити виробництво, знизити собівартість продукції та підвищити свою прибутковість. Оскільки витрати сильно впливають на прибуток підприємства і його фінансове становище, важливо, щоб облік витрат був правильно організований для стабільної роботи бізнесу.

Для розвитку економіки необхідна чітка правова база, яка забезпечує рівні умови для підприємств і сприяє розвитку ринку. Принципи ринкової економіки полягають у господарській незалежності підприємств і їх взаємодії через різні економічні та виробничі зв'язки. Система обліку витрат й калькулювання собівартості продукції на сучасних підприємствах не в змозі повноцінно існувати без належного нормативно-правового забезпечення, яке постійно формується та перебуває в процесі політичних, економічних, інтеграційних, соціальних змін та інших чинників [23].

Існує велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють облік витрат і калькулювання собівартості продукції. Основними з них є Господарський кодекс України [28], Податковий кодекс України [5], Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], НП(С)БО 7 «Основні засоби» [28], НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [33], НП(С)БО 9 «Запаси» [29], НП(С)БО 16 «Витрати» [3], НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» [34], НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [35], Міжнародні стандарти фінансової звітності [4], План рахунків бухгалтерського обліку [30], Наказ про облікову політику підприємства [36], а також інструкції та методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку [31,32].

Ці документи затверджені на різних рівнях державного регулювання. Встановлено, що є п'ять рівнів державного регулювання які можна наочно побачити на рис. 1.3.

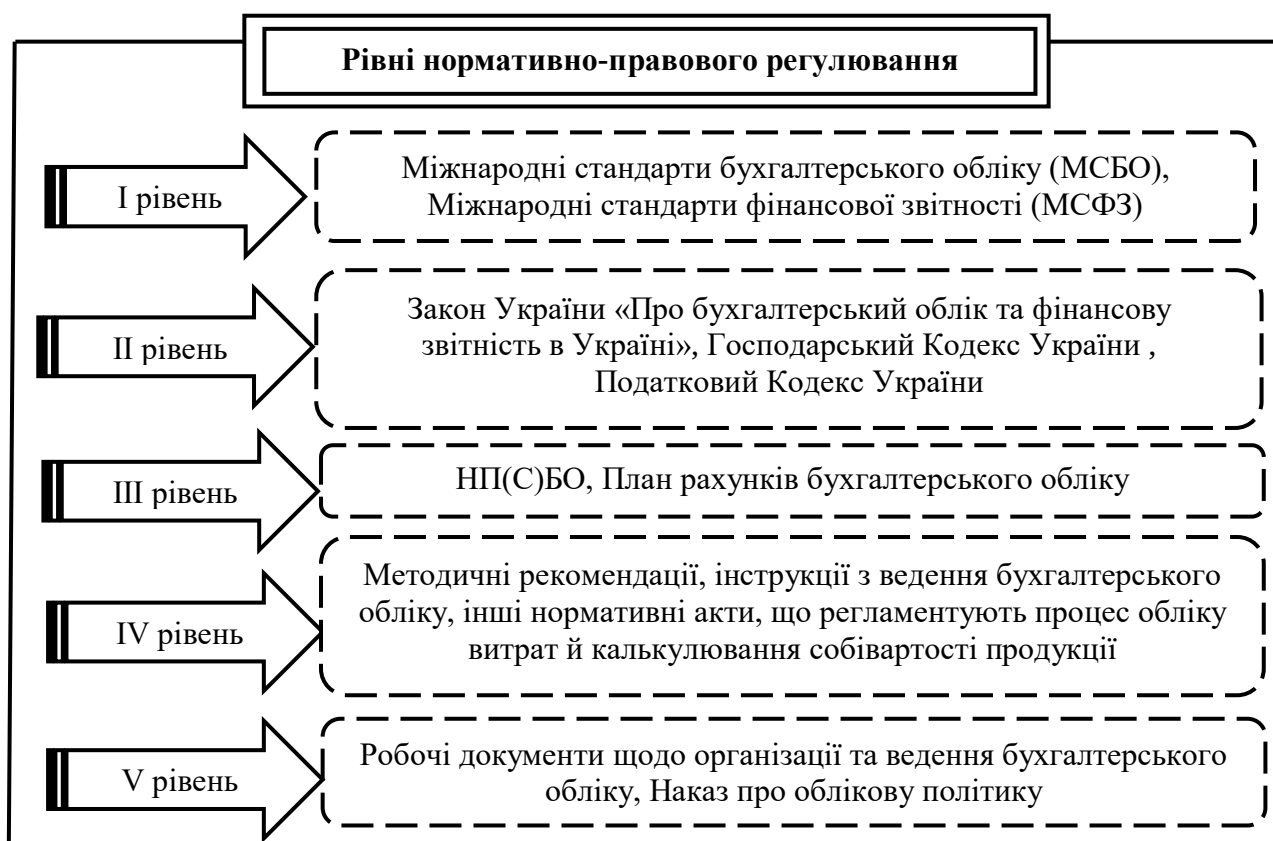

Рис. 1.3. Рівні нормативно-правового регулювання обліку витрат

*Джерело: [24].

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку за останні роки зазнало суттєвих змін. Це зумовлено, як вірно зазначив З. В. Задорожний, відсутністю послідовної концепції його реформування. Спочатку впроваджували національні, а тепер виникла потреба у використанні міжнародних стандартів [25]. Перший рівень нормативно-правового регулювання включає в собі МСБО та МСФЗ. МСФЗ допомагають зробити фінансові дані зрозумілішими та відкритими. Вони показують, як правильно рахувати доходи і витрати, оцінювати майно та борги, щоб краще зрозуміти ситуацію на підприємстві, побачити ризики і порівняти результати. Це допомагає робити правильні рішення для розвитку і планування майбутнього. Міжнародні стандарти обліку допомагають українським компаніям бути сильнішими на ринку, отримувати інвестиції та розвиватися. Це дає хороший шанс для розвитку бізнесу на міжнародному рівні та покращення економіки країни в цілому.

Міжнародні стандарти фінансової звітності є частиною Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Як зазначає в своїй праці Н. Загрішева «Процес створення Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку став результатом процесу економічної інтеграції, створення єдиного економічного простору, міжнаціональних корпорацій, вільних економічних зон, створення та функціонування спільних підприємств». МСБО базуються на загальних принципах, а не на жорстких правилах, що дає бухгалтеру можливість самостійно вибирати, як правильно відображати різні операції в обліку.

Групувати нормативні акти за рівнями – це не головне. Якщо норми одного акта суперечать іншому, то важливіші ті, що належать вищому рівню. Основним документом в Україні, що регулює облік витрат виробництва є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який є документом вищої юридичної сили та регламентує організацію обліку витрат та відображення їх у фінансовій звітності, забезпечує єдність ведення бухгалтерського обліку [26].

Однак на національному рівні існують законодавчі акти, які встановлюють більш конкретні правила для ведення обліку та фінансової звітності. Одним із таких є Господарський кодекс України, що регулює як створюються, реєструються, закриваються та змінюються підприємства, визначає правила управління компанією і взаємодії з працівниками, а також як використовуються майно і ресурси, права і відповідальність в бізнесі, а також як відбувається співпраця з іншими підприємствами та державою [27].

Податковий кодекс встановлює вимоги до правильності ведення фінансового обліку витрат з метою забезпечення прозорого оподаткування. Відповідно до п. 44.1 ст. 44 ПКУ для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством [24].

Для впровадження національних принципів та стандартів розробляються вимоги, що відповідають нормам правового рівня третього рівня. Витрати формуються та відображаються у фінансовій звітності, що розкриваються в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та НП(С)БО 16 «Витрати». Наприклад, НП(С)БО 1, визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів, а також гарантує правильне та прозоре відображення фінансової інформації для користувачів [24]. Крім того, регулює облік собівартості продукції, робіт чи послуг, визначаючи порядок її розрахунку і відображення в звітності.

НП(С)БО 16 «Витрати» регулює, як формувати інформацію про витрати підприємства та як її відображати у звітності. Він поділяє загальновиробничі витрати на постійні і змінні, які окремо враховуються в собівартості продукції. Такий поділ умовний, оскільки не всі витрати можна точно віднести до певної групи. Положення не дає чітких вказівок щодо розрахунку собівартості конкретного виду продукції, а лише для всіх видів за певний період. Однак у стандарті наводиться визначення виробничої собівартості готової продукції, яка формується на основі прямих та загальновиробничих витрат, що входять до витрат на виробництво.

Жодне виробництво неможливе без використання матеріальних запасів та виробничого обладнання. Тому, варто взяти до уваги НП(С)БО 7 «Основні засоби» та 9 «Запаси». НП(С)БО 7 «Основні засоби» визначає порядок введення основних засобів у експлуатацію, вартість яких поступово переноситься на вартість виробленої продукції та ураховується у собівартість [28].

Матеріальні витрати зазвичай становлять суттєву частину загальних витрат у виробництві продукції. В НП(С)БО 9 «Запаси» докладно описано процедуру відображення виробничих запасів у бухгалтерському обліку. Найважливіша інформація, яку можна взяти з цього стандарту – це методика списання сировини, яка найбільш точно відповідає специфіці підприємства, а також правильний спосіб її оцінки та включення у собівартість [29].

Облік витрат на виробництво продукції є надзвичайно важливим для отримання достовірної інформації про собівартість продукції та ефективного управління ресурсами підприємства. Для цього використовується План рахунків бухгалтерського обліку, де передбачено окремий рахунок 23 «Виробництво», призначений для відображення всіх витрат, пов'язаних із виготовленням продукції. Цей рахунок дозволяє накопичувати інформацію про використані ресурси, такі як матеріали, заробітна плата, амортизація тощо, що беруть участь у створенні продукту. Для більш детального аналізу витрат, рахунок 23 може поділятися на аналітичні рахунки, що дозволяє відстежувати витрати за окремими видами продукції, центрами відповідальності або іншими аналітичними ознаками. За допомогою цих рахунків можна також відстежувати динаміку витрат, виявляти тенденції та фактори, що впливають на собівартість продукції, та приймати своєчасні заходи для оптимізації витрат та підвищення ефективності виробництва [30].

Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій встановлює призначення та порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань і фактів фінансово-господарської діяльності, у тому числі і інформації про витрати підприємства [31].

Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості є основним документом, що регулює порядок формування собівартості продукції (робіт, послуг) на промислових підприємствах України. Ці рекомендації встановлюють єдині методологічні засади формування собівартості продукції (робіт, послуг), визначають склад витрат, що включаються до собівартості, та порядок їх обліку і калькулювання [32].

До п'ятого рівня відносяться внутрішні, робочі та інші організаційні документи, які використовуються для управління обліковими процесами. Основним внутрішнім документом щодо організації та ведення бухгалтерського

обліку в Україні є Наказ про облікову політику. Наказ являє собою розпорядчо-обліковий документ, обов'язковість складання якого, зазначена в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», де зазначено «підприємство самостійно визначає облікову політику...» [2]. Наказ про облікову політику важливий, бо допомагає обрати правила обліку, які потрібні для прийняття рішень всередині підприємства та зовнішніми користувачами. Керівництво приймає рішення для зменшення витрат і збільшення прибутку, тому облікова політика впливає на фінансовий результат.

Узагальнимо наведену інформацію щодо нормативно-правового регулювання обліку витрат у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Характеристика основних нормативно-правових документів з обліку витрат і калькуляції собівартості продукції

№	Назва документа	Характеристика застосування
1.	Господарський кодекс України [27]	Встановлює основні правила для ведення господарської діяльності в Україні. Він регулює відносини між підприємствами та іншими учасниками цієї сфери, тобто визначає, як організовувати і здійснювати господарську діяльність.
2.	Податковий кодекс України [5]	Пояснює, що таке витрати, зокрема витрати на виробництво, визначає порядок визнання витрат для оподаткування, але майже не регулює облік незавершеного виробництва
3.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
4.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]	Визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми положення застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством
5.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [28]	Регулює основні принципи обліку основних засобів, довгострокових матеріальних активів та незавершених інвестицій, а також правила їх відображення у фінансових звітах
6.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8	Визначає порядок обліку нематеріальних активів, включаючи їх приймання на баланс, оцінку, вибуття та нарахування амортизації. Це стосується

	«Нематеріальні активи» [33]	як виробничих, так і невиробничих активів, з урахуванням їх правильного відображення в обліку, визначення вартості, списання активів при їх вибутті та розрахунку амортизації протягом їхнього строку експлуатації
7.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [29]	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності. Застосовується в частині списання запасів на витрати виробництва
8.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [3]	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності
9.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» [34]	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток та її розкриття у фінансовій звітності
10.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» [35]	Враховує витрати на оплату праці та відпустки працівників і їх включення до витрат на виробництво для визначення собівартості продукції
11.	МСФЗ, МСБО [4]	Описують основні правила підготовки фінансових звітів і порядок відображення витрат на виробництво в цих звітах
12.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [30]	Затверджує список рахунків бухгалтерії, який використовують для обліку всіх господарських операцій, включаючи витрати на виробництво.
13.	Методичні рекомендації та інструкції [31, 32]	Додаткові рекомендації та пояснення щодо обліку та калькулювання виробничих витрат
14.	Наказ про облікову політику [36]	Визначає внутрішні правила та процедури обліку виробничих витрат, які повинні дотримуватися на підприємстві

Отже, кожен нормативно-правовий документ, що регулює облік витрат і калькулювання собівартості, має свою важливу роль у забезпеченні стабільності та прозорості бухгалтерського обліку на підприємствах. Вони формують правову основу для ведення обліку, розрахунку собівартості продукції та управління витратами, що критично важливо для ефективного управління підприємством. Документи, починаючи з міжнародних стандартів (МСФЗ та МСБО) до національних нормативів (НП(С)БО, Податковий кодекс, План рахунків, методичні рекомендації тощо), створюють систему, що дозволяє підприємствам правильно відображати витрати в фінансових звітах, забезпечує єдину основу

для розрахунку собівартості та сприяє досягненню оптимального фінансового результату. Чітке та правильне застосування цих стандартів і актів дозволяє підприємствам збільшувати прибуток, оптимізувати витрати та покращувати свою позицію на ринку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»

2.1. Організація обліку витрат та калькулювання собівартості продукції на виробничому підприємстві

Промислове підприємство відіграє ключову роль у розвитку економіки, забезпечуючи виробництво товарів і послуг для національного ринку та зовнішньої торгівлі. Однією з важливих складових ефективності є організація обліку витрат на виробництво продукції, що безпосередньо впливає на калькулювання собівартості.

Від правильної організації обліку залежить точність собівартості, що, у свою чергу, впливає на кінцевий фінансовий результат. Раціоналізація методів обліку витрат і калькулювання собівартості дозволяє досягати стабільного розвитку, покращувати фінансові показники та забезпечувати конкурентоспроможність.

Дослідження організації обліку витрат та калькулювання собівартості продукції проведено на прикладі фінансово-господарської діяльності ТзОВ «Завод ДК Орісіл».

ТзОВ «Завод ДК Орісіл» було зареєстровано в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців 12 липня 2010 року. Підприємству присвоєно податковий номер ЄДРПОУ 37130116, що свідчить про його легітимну реєстрацію в Україні. Для забезпечення діяльності Товариства було сформовано статутний капітал у розмірі 10 000,00 грн, що становить 100% його статутного капіталу.

ТзОВ «Завод ДК Орісіл» є юридичною особою, що функціонує за організаційно-правовою формою приватного підприємства, та здійснює свою

діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України. Підприємство володіє самостійним балансом, має право використовувати круглі печатки та кутові штампи із власним найменуванням, а також знаки для товарів та послуг. Крім того, Товариство активно здійснює фінансові операції через розрахункові, поточні, валютні та інші рахунки в банківських установах, що підтверджує його високий рівень фінансової автономії та організаційної спроможності.

Основними видами діяльності Товариства є:

- виробництво іншої хімічної продукції для промислових цілей;
- виробництво іншої основної неорганічної хімічної продукції;
- виробництво іншої основної органічної хімічної продукції;
- виробництво гофрованого картону, паперової та картонної тари;
- інші види оптової торгівлі;
- діяльність автомобільного вантажного транспорту;
- складське господарство;
- ремонт і технічне обслуговування машин та устаткування промислового призначення;
- розподілення газоподібного палива місцевими (локальними) трубопроводами;
- управління нерухомим майном за винагороду (оренда);
- будівництво власних суб'єктів виробничого та невиробничого призначення, будівельна діяльність;
- переробка вторинної сировини та відходів виробництва;
- виробництво основних фармацевтичних продуктів, фармацевтичних препаратів та матеріалів;
- виробництво інших харчових продуктів н.в.і.у.;
- виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, готових кормів для домашніх тварин;
- виробництво та реалізація харчових і вітамінних добавок, медикаментів, косметично парфумерної продукції, предметів гігієни та санітарії;

- надання складських послуг, в тому числі на митних ліцензійних складах;
- розробка та створення засобів, технологій і устаткування для технічного переобладнання виробництва з метою покращення екологічного стану навколишнього середовища;
- інші види діяльності, не заборонені чинним законодавством України.

Продукція користується високим попитом завдяки якості та відповідності сучасним вимогам. Співпраця з вітчизняними та міжнародними партнерами забезпечує стабільне постачання матеріалів, підвищуючи ефективність виробництва і знижуючи витрати. Активний експорт і впровадження інновацій постійно покращують якість продукції.

ТзОВ «Завод ДК Орісіл» здійснює підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку та зобов'язане сплачувати податки відповідно до чинного законодавства України для стабільного функціонування і виконання зобов'язань перед державою. Підприємство працює в рамках загальної системи оподаткування, що передбачає обов'язкове нарахування податку на прибуток. Щоквартально ТзОВ «Завод ДК Орісіл» сплачує 18% від отриманого прибутку до бюджету. Також щомісяця підприємство виконує зобов'язання щодо сплати податку на додану вартість, подаючи податкові декларації у встановлені терміни.

На підприємстві працюють 119 осіб, за яких воно зобов'язане здійснювати нарахування та сплату соціальних внесків відповідно до вимог податкового законодавства. Крім того, підприємство виконує обов'язки податкового агента, забезпечуючи обчислення та сплату податків на доходи фізичних осіб, а також військового збору.

Окрім того, ТзОВ «Завод ДК Орісіл» зобов'язане сплачувати екологічний податок, що включає нарахування та оплату збору за забруднення навколишнього середовища відповідно до чинного законодавства України. Це стосується утилізації відходів, викидів забруднюючих речовин в атмосферу, а також інших екологічно небезпечних видів діяльності, які підлягають оподаткуванню згідно з екологічним податком.

Для організації бухгалтерського обліку підприємство обирає відповідну форму його ведення, що відповідає вимогам чинного законодавства, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [2].

Облік на підприємстві ведеться за допомогою програм «BAS Бухгалтерія» та «MEDoc» для подання податкової звітності, що дозволяє автоматизувати процес обробки фінансових операцій, забезпечуючи високий рівень точності та своєчасність фінансової звітності, а також знижує ймовірність допущення помилок.

Таким чином, ефективна організація бухгалтерського обліку є основою для забезпечення правильності та точності фінансових звітів підприємства. Оскільки бухгалтерський облік охоплює всі аспекти фінансової діяльності підприємства, його організація повинна забезпечувати своєчасне, правильне та законне відображення господарських операцій.

Організація бухгалтерського обліку – це сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення рівня її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу [8].

Основною метою організації обліку витрат і калькулювання собівартості продукції є забезпечення точного та своєчасного відображення витрат, пов'язаних з виробничими процесами, а також ефективне використання ресурсів підприємства для забезпечення їх раціонального застосування та оптимізації витрат. Для досягнення цієї мети необхідно виконати ряд завдань, що включають:

- організацію точного та регулярного обліку всіх витрат, що виникають у процесі виробничої діяльності чи надання послуг;
- окреслення чіткої класифікації та раціональний розподіл виробничих витрат;

– систематичний аналіз і контроль витрат на всіх етапах виробничого процесу.

Бухгалтерський облік на підприємстві організовується відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Ведення обліку покладається на бухгалтерію підприємства, якою керує головний бухгалтер. Усі розпорядження головного бухгалтера, що стосуються організації та здійснення бухгалтерського обліку, є обов'язковими для виконання всіма структурними підрозділами та працівниками підприємства.

Розглянемо структуру бухгалтерії ТзОВ «Завод ДК Орісіл», яка забезпечує виконання зазначених завдань та ефективне управління обліковим процесом, що наведено на рис. 2.1.

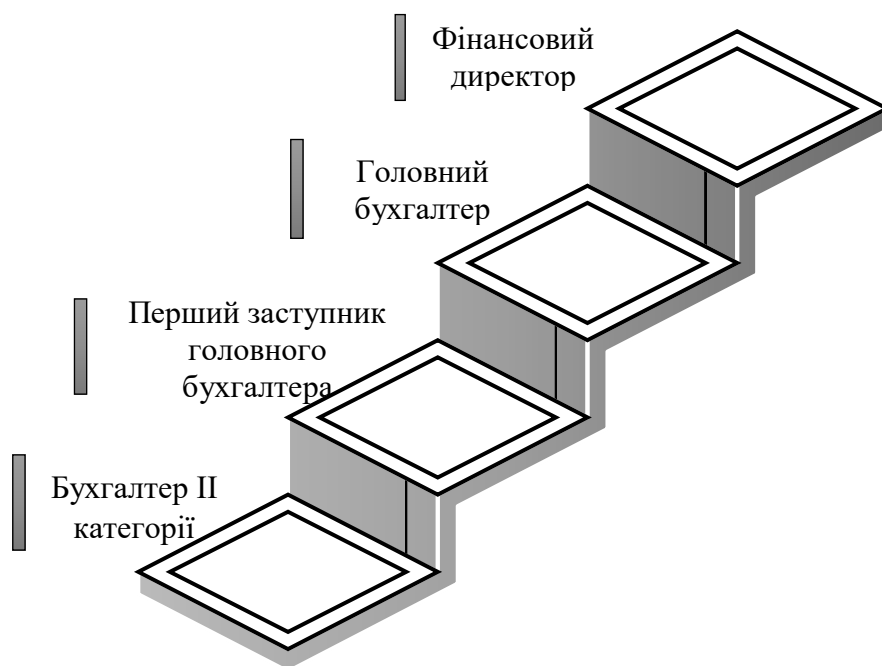

Рис. 2.1. Структура бухгалтерської служби ТзОВ «Завод ДК Орісіл»

Бухгалтерська служба ТзОВ «Завод ДК Орісіл» є самостійним підрозділом, що забезпечує ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до законодавства України. Основні завдання служби – організація бухгалтерського та податкового обліку, контроль за використанням ресурсів підприємства та забезпечення фінансової дисципліни. Вона також формує облікову політику, організовує звітність, проводить інвентаризації та контролює витрати.

Одним із основних внутрішніх нормативних документів підприємства, який визначає порядок організації бухгалтерському обліку витрат є Наказ про облікову політику, що затверджується наказом керівника підприємства і містить розділ про основні принципи та організацію обліку витрат діяльності. Облікова політика на даному підприємстві застосовується таким чином, щоб фінансові звіти повністю відповідали всім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і кожному конкретному НП(С)БО.

Облікова політика ТзОВ «Завод ДК Орісіл» визначає принципи обліку основних засобів, нематеріальних активів, запасів та нарахування амортизації. Вона також регулює облік витрат на виробництво, методи оцінки запасів, транспортно-заготівельні витрати та облік супутньої продукції. Це забезпечує точність фінансової звітності та ефективне управління підприємством.

Згідно з додатком до наказу про облікову політику, для конкретного визначення собівартості продукції підприємство здійснює калькулювання витрат за такими статтями (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Перелік статей калькулювання собівартості продукції
ТзОВ «Завод ДК Орісіл»**

№	Перелік статей калькулювання собівартості продукції
1.	Сировина і матеріали
2.	Тара й тарні матеріали
3.	Напівфабрикати
4.	Енергоносії
5.	Амортизація виробничих ОЗ
6.	Основна заробітна плата
7.	Відрахування на соціальні заходи
8.	Загальновиробничі витрати

Калькулювання собівартості продукції ТзОВ «Завод ДК Орісіл» за визначеними статтями витрат забезпечує точний облік виробничих витрат, що сприяє ефективному управлінню ресурсами та прозорості фінансової звітності підприємства.

Особливу увагу приділено класифікації витрат і калькулюванню собівартості продукції, оскільки ці аспекти безпосередньо впливають на фінансові результати. Завдяки чітким процедурам обліку та розрахунку собівартості забезпечується прозорість фінансової звітності.

Витрати на підприємстві визнаються в момент їх понесення і відносяться до собівартості продукції або послуг у звітному періоді, коли вони були фактично здійснені. Оскільки продукція реалізується в короткі терміни, витрати часто визнаються одночасно з доходом від реалізації, що забезпечує точність фінансової звітності та відповідність вимогам облікової політики підприємства.

На підприємстві витрати класифікуються та розподіляються на основі різних критеріїв, що забезпечує їх правильний облік і калькулювання собівартості. Частина категорій витрат визначається чинним законодавством, а інші – з метою точного визначення витрат на виробництво продукції та надання послуг. Такий підхід дозволяє ефективно управляти витратами, дотримуючись вимог нормативних актів та забезпечуючи достовірність фінансових звітів.

Витрати, які не включаються до собівартості продукції (адміністративні витрати, витрати на збут), відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», кваліфікуються як витрати періоду та відображаються у Звіті про фінансові результати. Для правильного обліку підприємство використовує затверджений робочий план рахунків, розподіляючи витрати на загальновиробничі, адміністративні, витрати на збут, фінансові та інші операційні витрати. Також проводиться класифікація витрат за елементами: матеріальні витрати, амортизація, витрати на оплату праці, соціальні відрахування. Це забезпечує точність фінансової звітності, навіть якщо рахунки класу 8 не використовуються.

Для ефективного аналізу собівартості продукції на підприємстві необхідно розподілити витрати за статтями калькуляції, зокрема: прямі матеріальні витрати, інші прямі витрати, витрати на оплату праці та розподілені загальновиробничі витрати. Такий підхід дає змогу чітко встановити, які ресурси були використані і в яких кількостях для виготовлення певної продукції, що сприяє більш точному аналізу витрат та ефективності виробництва.

Ключовим елементом правильного розрахунку собівартості є вибір методу калькулювання, що відповідає особливостям виробничого процесу.

На ТЗОВ «Завод ДК Орісіл» застосовується попередільний метод обліку витрат (див. рис. 2.2), де виробничий процес поділяється на кілька етапів (переділів). На кожному переділі виготовляються напівфабрикати, які можуть бути використані або реалізовані.

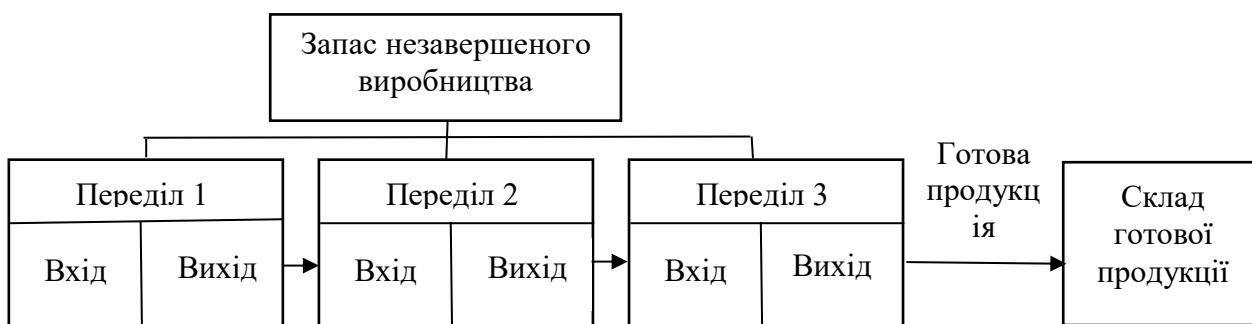

Рис. 2.2. Схема попередільного методу калькулювання витрат

*Джерело: [37].

Проте для того, щоб ці витрати були точно відображені та вчасно враховані, важливо правильно оформлювати й заповнювати первинну документацію. Вона є важливим елементом для визначення собівартості продукції та ведення точного обліку витрат. Своєчасно заповнена й правильно оформлена документація дозволяє точно контролювати витрати, понесені на виробництво конкретного товару. Крім того, вона є основою для складання зведених фінансових звітів, що використовуються у бухгалтерії.

Усі операції, що здійснюються на підприємстві, повинні бути підтверджені відповідними первинними документами, які засвідчують їх законність і обґрунтованість, забезпечуючи таким чином достовірність обліку та точність фінансової звітності. Оскільки матеріальні, сировинні та паливні ресурси є одним із важливіших на підприємстві, тому й документальне оформлення надходження, наявності і витрачення зазначених ресурсів є досить відповідальним процесом. Основними документами, що підтверджують цей процес, є накладні, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери, акти про приймання матеріалів тощо [38].

При прийманні матеріалів на склад проводиться ретельна перевірка їх кількості, якості, асортименту та умовам постачання, зазначеним у супровідних документах. Якщо під час перевірки не виявлено розбіжностей, матеріали приймаються до обліку. Оформлення приходу матеріалів може здійснюватися через документи постачальника або за допомогою складання прибуткового ордера.

У разі виявлення розбіжностей у кількості чи якості відповідно до супровідних документів, або ж якщо матеріали надходять без належних платіжних документів, складається акт приймання таких матеріалів. Цей акт готується комісією, яку утворює керівництво підприємства.

Матеріали, що доставляються автотранспортом, оприбутковуються на склад на підставі товарно-транспортної накладної, яка містить усі необхідні дані про доставку і супровідні документи.

Відпуск сировини та матеріалів для виробничих потреб здійснюється згідно з визначеними лімітами та нормами витрат на одиницю продукції. Головними документами, що підтверджують цей процес, є лімітно-забірні картки та накладні вимоги.

На підприємстві ТЗОВ «Завод ДК Орісіл» процес списання витрачених матеріалів та сировини здійснюється шляхом складання акта списання. Цей акт готується спеціальною комісією, після чого підлягає затвердженню керівництвом підприємства.

Для коректного обліку окремих витрат проводяться відповідні розрахунки. Це необхідно для точного відображення витрат в бухгалтерії, а також для забезпечення належного контролю за витратами підприємства.

Відпуск продукції з виробництва та передача її на склад оформляються накладними, відомостями, приймально-здавальними документами, актами приймання, в яких вказується: дата, шифр цеху, найменування продукції, номенклатурний номер, одиницю виміру, кількість, ціну за одиницю. Вони випускаються в двох примірниках: один залишається в здавальника, а інший залишається на складі [38].

Випуск продукції покупцю фіксується за допомогою податкових накладних та актів приймання-передачі, в яких зазначаються номер і дата накладної, а також реквізити договору з покупцем, його найменування, одиниці виміру, кількість, оптова ціна та загальна вартість товару.

Витрати, здійснені через банківські рахунки підприємства, реєструються на основі виписок з цих рахунків та супровідних документів, які підтверджують проведені операції. Для розрахунків між підприємствами за отримані ТМЦ застосовуються платіжні доручення, зокрема для попередніх оплат або авансових платежів.

Операції, що виконуються підзвітними особами, реєструються на основі авансових звітів, які містять квитанції про оплату витрат, відрядні посвідчення та інші документи, які підтверджують понесені витрати.

Отже, деякі виробничі витрати оформлюються в момент здійснення господарських операцій, тоді як інші – лише наприкінці звітного періоду. У першому випадку операції фіксуються в первинних документах, які складаються працівниками виробничих підрозділів, таких як цехи та склади, а в другому – в документах, підготовлених здебільшого працівниками бухгалтерії.

Завершальним етапом відображення витрат є складання звітної калькуляції. Цей процес важливий для встановлення ціни, планування прибутку, оцінки результатів реалізації продукції та послуг, а також для виявлення перевитрат чи дотримання економічного режиму. Окрім того, ефективна організація документообігу на підприємстві сприяє коректному відображенню витрат у бухгалтерському обліку.

Таким чином, наявна система первинної документації для обліку витрат дозволяє створити ефективну облікову систему, яка відповідає масштабам і організаційній структурі підприємства, а також специфічним умовам його діяльності (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Документування операцій з обліку витрат і калькулювання собівартості
продукції підприємства**

№	Господарська операція	Первинний документ
1.	Приймання матеріалів на склад	Накладні, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери
2.	Приймання матеріалів з розбіжностями у кількості чи якості	Акти про приймання матеріалів
3.	Відпуск сировини та матеріалів для виробничих потреб	Лімітно-забірні картки, накладні вимоги
4.	Списання витрачених матеріалів	Акт списання
5.	Передача продукції на склад	Накладні, відомості, приймально-здавальні документи
6.	Реалізація продукції покупцю	Податкові накладні, акт приймання-передачі
7.	Витрати грошових коштів з каси підприємства	Видаткові касові ордери, звіти касира
8.	Виплати через банківські рахунки підприємства	Виписки з банку, платіжні доручення
9.	Авансові платежі та попередні оплати	Платіжні доручення, авансові звіти
10.	Оформлення операцій підзвітними особами	Авансові звіти, квитанції про оплату витрат, відрядні посвідчення
11.	Калькулювання собівартості продукції	Звітна калькуляція
12.	Відпуск продукції покупцю	Податкові накладні, акт приймання-передачі

Отже, облік витрат на ТзОВ «Завод ДК Орісіл» організовано відповідно до чинних нормативних вимог і враховує специфіку виробничого процесу. Це дозволяє підприємству ефективно контролювати витрати та забезпечувати правильне калькулювання собівартості продукції. Чітке впровадження внутрішніх процедур та стандартів дозволяє не лише відповідати законодавчим вимогам, а й досягати сталості фінансових результатів. Врахування всіх аспектів витрат сприяє точному плануванню, а також оптимізації використання ресурсів промислового підприємства, що в свою чергу допомагає підтримувати стабільність на ринку.

2.2. Синтетичний і аналітичний облік виробничих витрат та собівартості продукції

Точний облік витрат є однією з основних складових ефективного управління підприємством, особливо коли мова йде про виробництво хімічної продукції. Використовуючи синтетичний облік витрат, можна чітко визначити, які саме ресурси були використані та в якій кількості для виготовлення продукції. Цей підхід дає змогу ефективно розподіляти витрати за різними групами, що значно спрощує складання фінансових та податкових звітів. Коректний облік витрат допомагає точно визначити собівартість продукції, виявити надлишкові витрати та оптимізувати виробничі процеси, що в результаті покращує фінансові показники підприємства.

Для глибшого аналізу витрат підприємство також застосовує аналітичний облік. Він дає можливість детально відстежувати витрати по кожному підрозділу та етапу виробництва, що полегшує розрахунок собівартості і допомагає виявляти найбільш ефективні або, навпаки, проблемні ділянки в процесі виготовлення продукції. Завдяки поєднанню синтетичного та аналітичного обліку, підприємство здатне краще контролювати використання своїх ресурсів, вчасно реагувати на зміни та приймати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення ефективності виробництва і зростання прибутковості.

У ТзОВ «Завод ДК Орісіл» понесені витрати діяльності класифікують на:

- витрати виробництва;
- витрати періоду (адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати).

На підприємстві облік витрат ведеться згідно з вимогами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Витрати на підприємстві визнаються в тому ж періоді, коли визнається дохід, для здобуття якого ці витрати були понесені. Якщо витрати не можна безпосередньо пов'язати з доходами конкретного періоду, то їх враховують у витратах того періоду, в якому вони були понесені.

Витрати на підприємстві визнаються в бухгалтерському обліку за певних умов, що визначають момент їх визнання:

1. витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань;
2. витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені;
3. витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені;
4. якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами [3].

На підприємстві ТзОВ «Завод ДК Орісіл» для кожної категорії витрат визначено відповідні облікові рахунки, порядок використання яких детально викладений у наказі, що регулює облікову політику підприємства.

На синтетичному рахунку 23 «Виробництво» відкриваються аналітичні рахунки, які ведуться окремо для кожного виду продукції. За дебетом рахунку 23 «Виробництво» відображаються прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати, а також розподілені (або в повному обсязі) загальновиробничі витрати і втрати від бракування продукції (робіт, послуг) з технологічних причин, за кредитом – вартість фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції [39].

Усі витрати, пов'язані з виробничим процесом, обліковуються на рахунку 231 «Основне виробництво», при цьому для кожного типу витрат створюються окремі аналітичні рахунки:

- 231.1 «Тара й тарні матеріали»;
- 231.11 «Паперовий клапанний мішок 3-х шаровий Монді»;

- 231.12 «Паперовий клапанний мішок 3-х шаровий Du-Pack жовта полоса»;
- 231.13 «Етикетка самоклеїтка Цифра SF 125»;
- 231.14 «Паперовий з широким клапаном Монді»;
- 231.15 «Паперовий клапанний мішок з надписом Орісіл»;
- 231.16 «Кульки 800*1500»;
- 231.17 «Гофрований папір та картон»;
- 231.2 «Харчова промисловість»;
- 231.21 «Корми для тварин, що утримуються на фермі»;
- 231.22 «Корми для домашніх тварин»;
- 231.3 «Фармацевтика»;
- 231.31 «Харчові та вітамінні добавки»;
- 231.32 «Медикаменти»;
- 231.33 «Косметично-парфумерна продукція»;
- 231.34 «Предмети гігієни та санітарії»;
- 231.35 «Ветеринарські медикаменти та препарати»;
- 231.4 «Хімічні речовини та добавки у промислових матеріалах»;
- 231.41 «Високодисперсний діоксид кремнію»;
- 231.42 «Нафтополімерна смола водоаміну»;
- 231.43 «Луги та кислоти (сода каустична, акумуляторні кислоти)»;
- 231.44 «Силіконові масла та мастила»;
- 231.45 «Порошки та сипучі матеріали»;
- 231.46 «Полімерні сполуки у фарбах, чорнилах і клеях»;
- 231.47 «Гідрофобний діоксид кремнію Орісіл SF125».

Аналогічно, на підприємстві ведеться аналітичний облік за рахунками 26 «Готова продукція» та 901 «Собівартість реалізованої продукції», де для кожного окремого виду витрат відкриваються спеціальні аналітичні рахунки.

У табл. 2.3 представлено витяг з робочого плану рахунків, який охоплює рахунок 23 «Незавершене виробництво».

Таблиця 2.3

Витяг з робочого плану рахунків щодо обліку витрат на виробництво

Рах. 231 «Основне виробництво»	231.1 «Тара й тарні матеріали»	231.11 «Паперовий клапанний мішок 3-х шаровий Монді»
		231.12 «Паперовий клапанний мішок 3-х шаровий Ду-Рак жовта полоса»
		231.13 «Етикетка самоклейка Цифра SF 125»
		231.14 «Паперовий з широким клапаном Монді»
		231.15 «Паперовий клапанний мішок з надписом Орісіл»
		231.16 «Кульки 800*1500»
		231.17 «Гофрований папір та картон»
	231.2 «Харчова промисловість»	231.21 «Корми для тварин, що утримуються на фермі»
		231.22 «Корми для домашніх тварин»
	231.3 «Фармацевтика»	231.31 «Харчові та вітамінні добавки»
		231.32 «Медикаменти»
		231.33 «Косметично-парфумерна продукція»
		231.34 «Предмети гігієни та санітарії»
		231.35 «Ветеринарські медикаменти та препарати»
	231.4 «Хімічні речовини та добавки у промислових матеріалах»	231.41 «Високодисперсний діоксид кремнію»
		231.42 «Нафтополімерна смола водоаміну»
		231.43 «Луги та кислоти (сода каустична, акумуляторні кислоти)»
		231.44 «Силіконові масла та мастила»
		231.45 «Порошки та сипучі матеріали»
		231.46 «Полімерні сполуки у фарбах, чорнилах і клеях»
		231.47 «Гідрофобний діоксид кремнію Орісіл SF125»

За результатами дослідження облікових записів і бухгалтерської документації підприємства, синтетичний облік витрат на виробництво здійснюється шляхом використання стандартних кореспонденцій між рахунками.

Виробництво хімічної продукції вимагає залучення матеріальних ресурсів, трудових ресурсів та використання спеціалізованого устаткування. Тому для точного обліку витрат, всі понесені витрати реєструються на дебеті рахунка 23, а для деталізації використовуються аналітичні рахунки. Після завершення етапу виробництва всі витрати, що виникли під час виготовлення продукції,

переноситься на рахунок 26 «Готова продукція», при цьому рахунок 23 більше не містить залишків незавершеного виробництва. Це зумовлено особливостями хімічного виробництва, де процеси є швидкими, а готову продукцію необхідно реалізувати в максимально короткий строк, оскільки її затримка може спричинити додаткові витрати для підприємства.

У табл. 2.4 представлено основні кореспонденції рахунків для обліку виробничих витрат на підприємстві.

Таблиця 2.4

**Основні кореспонденції рахунків з обліку виробничих витрат на ТзОВ
«Завод ДК Орісіл»**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1.	Відпущено виробничі запаси на виробництво хімічної продукції	231.1-231.4	20
2.	Відпущено МШП на виробництво хімічної продукції	231.1-231.4	22
3.	Відображено витрати допоміжних цехів, які включені до собівартості продукції хімічного виробництва	231.1-231.4	232
4.	Нараховано амортизацію основних засобів, що використовуються у виробництві хімічної продукції	231.1-231.4	131
5.	Нараховано заробітну плату працівникам основного виробництва, працівникам допоміжних підприємств хімічної продукції	231.1-231.4	66
6.	Проведено нарахування на заробітну плату робітників, що працюють у виробництві хімічної продукції	231.1-231.4	65
7.	Списано на витрати виробництва втрати хімічної продукції, що виникли внаслідок технічно неминучого браку	231.1-231.4	24
8.	Відображено витрати на оплату службових відряджень працівників, які працюють безпосередньо на основному виробництві хімічної продукції	231.1-231.4	372
9.	Віднесено на витрати виробництва відповідну частину витрат майбутніх періодів, що стосуються виробництва хімічної продукції	231.1-231.4	39
10.	Акцептовано рахунок постачальника за послуги, надані для потреб хімічного виробництва (вода, пара, енергія, зв'язок тощо)	231.1-231.4	631 (685)
11.	Зараховано відповідну частину загальновиробничих витрат до собівартості хімічної продукції, робіт та послуг	231.1-231.4	91
12.	Вартість супутньої хімічної продукції списано до складу виробничих витрат	231.1-231.4	20, 23 (25)

13.	Оприбутковано готову хімічну продукцію та напівфабрикати власного виробництва	26.1-26.4	231.1-231.4
14.	Відображено собівартість готової хімічної продукції	90.1-90.4	26.1-26.4

Дані про фактичну собівартість реалізованої продукції фіксуються на рахунку 90 «Собівартість реалізації». На дебеті рахунку 90 фіксується собівартість реалізованої продукції, робіт або послуг, а також фактична вартість проданих товарів без урахування націнок. На кредиті цього рахунку проводиться списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Наприкінці місяця сума дебетового обороту на рахунку 90 «Собівартість реалізації» переноситься на рахунок 79 «Фінансові результати». Таким чином, рахунок 90 є номінальним, а його обороти відображають фактичну собівартість реалізації, що враховується як витрати для податкового обліку. Ці витрати формують дебетову частину рахунка 79 і є важливим елементом для складання фінансової звітності та податкових декларацій.

В облікових записах підприємства застосовуються такі бухгалтерські проводки для відображення собівартості готової продукції, які наведені в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Основні кореспонденції рахунків з обліку готової продукції ТзОВ «Завод ДК Опісіл»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1.	Оприбуткування на склад хімічної продукції Опісіл SF 125	26.47	231.47
2.	Передача на склад готової продукції та напівфабрикатів Опісіл SF 125, призначених для реалізації	26.47	25.4
3.	Виявлення надлишків готової продукції Опісіл SF 125 під час інвентаризації	26.47	719
4.	Оприбуткування готової продукції Опісіл SF 125 для власних потреб	20.47	26.47
5.	Оприбутковано з виробництва основну хімічну продукцію	26	231.1-231.4
6.	Оприбутковано з виробництва супутню хімічну продукцію за справедливою вартістю	26/2 (СП)	231.1-131.4

7.	Віднесення нестачі готової продукції Орісіл SF 125 на винну особу	375	26.47
8.	Списання собівартості реалізованої готової продукції Орісіл SF 125	901.47	26.47
9.	Списання собівартості реалізованої хімічної готової продукції	901.11-46	26
10.	Використання готової продукції для адміністративних потреб Орісіл SF 125	92.47	26.47
11.	Списання готової продукції на витрати зі збуту Орісіл SF 125	93.47	26.47
12.	Списання нестачі готової продукції (якщо винуватця не встановлено) Орісіл SF 125	947	26.47
13.	Списано собівартість реалізованої супутньої хімічної продукції	901/СП	26/2 (СП)

Адміністративні, збутові та інші операційні витрати списуються подібним чином. Водночас витрати, що належать до загальновиробничих, обліковуються на рахунку 91, де підприємство здійснює фіксацію витрат, пов'язаних з організацією та управлінням виробництвом, а також функціонуванням цехів і підрозділів як основного, так і допоміжного виробництва.

Загальновиробничі витрати охоплюють витрати, що виникають під час виробничого процесу, але не можуть бути чітко асоційовані з окремим виробом, оскільки вони стосуються кількох або навіть усіх продуктів, що виготовляються.

Загальновиробничі витрати як окрема складова можуть входити як до виробничої собівартості продукції (змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати), так і до собівартості реалізованої продукції (нерозподілені постійні загально-виробничі витрати) [40].

За дебетом рахунку 91 відображається сума визнаних витрат, за кредитом – їх щомісячне, за відповідним розподілом, списання на рахунки 23 «Виробництво» та 90 «Собівартість реалізації» [31]. При цьому на підприємстві загальновиробничі витрати розподіляються на кожний об'єкт витрат/одиницю продукції на базі заробітної плати основного виробничого персоналу.

Що стосується аналітичного обліку, на підприємстві загальновиробничі витрати розподіляються між різними видами діяльності підрозділів. ТзОВ

«Завод ДК Орісіл» використовує такі рахунки обліку загальновиробничих витрат:

- 91 «Загальновиробничі витрати»;
- 911.1 «На управління виробництвом»;
- 911.3 «На утримання і експлуатацію необоротних активів»;
- 911.4 «Оренда»;
- 911.8 «На охорону праці і техніки безпеки, охорону з навколишнього середовища»;
- 911.9 «На внутрізаводське переміщення»;
- 911.12 «Інші витрати»;
- 911.13 «Послуги сторонніх організацій»;
- 911.21 «Представницькі витрати»;
- 911.22 «Знос МШП»;
- 911.24 «Витрати на оплату праці»;
- 911.51 «Акцизний збір»;
- 911.52 «Податок за землю»;
- 911.61 «На утримання виробничого приміщення (енергетичні витрати)»;
- 911.61.1 «Витрати на перевезення працівників до місця роботи і назад»;
- 911.62 «Платежі з обов'язкового страхування майна підприємства, держмити, брокерські послуги»;
- 911.66 «Транспортно-експедиційне обслуговування»;
- 911.71 «Повітря осушене на загальновиробничі витрати»;
- 911.5077 «Допоміжне виробництво служби головного механіка»;
- 911.5079 «Допоміжне виробництво служби головного енергетика»;
- 911.5080 «Допоміжне виробництво служби головного приладника».

Кореспонденції господарських операцій, які відображають загальновиробничі витрати на підприємстві, наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Кореспонденції рахунків з обліку загальновиробничих витрат ТзОВ «Завод
ДК Опісіл»**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1.	<i>Відображено витрати на управління хімічним виробництвом:</i>		
	нараховано заробітну плату працівникам апарату управління хімічними цехами та дільницями	911.1, 911.5077, 5079, 5080	661
	проведено нарахування єдиного соціального внеску працівникам апарату управління хімічними цехами та дільницями	911.1, 911.5077, 5079, 5080	65
	відображено витрати на оплату службових відряджень персоналу хімічних цехів	911.1, 911.5077, 5079, 5080	372
2.	нараховано амортизацію на об'єкти основних засобів та нематеріальних активів, що використовуються для загальновиробничих потреб (цехового, дільничного призначення) в хімічному виробництві	911	131,132,133
3.	відображено витрати на утримання, експлуатацію, ремонт, страхування та операційну оренду основних засобів і інших необоротних активів, що використовуються для загальновиробничих потреб у хімічному виробництві	911.3, 911.4	631, 685
4.	<i>Відображено витрати на вдосконалення технології та організації виробництва хімічної продукції (оплата праці та соціальні відрахування для працівників, що займаються поліпшенням технології, якості та надійності продукції):</i>		
	нараховано заробітну плату працівникам, що займаються вдосконаленням технології та організації виробництва хімічної продукції	911	661
	проведено відрахування на соціальні заходи для працівників, що займаються вдосконаленням технології та організації виробництва хімічної продукції	911	651
5.	<i>Відображено загальновиробничі витрати на:</i>		
	опалення, освітлення, водопостачання та інші витрати на утримання виробничих приміщень хімічного виробництва	911.61	631, 685
	витрати на обслуговування виробничого процесу хімічного виробництва	911	661, 65, 631, 685, 131
	витрати на охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього середовища в хімічному виробництві	911.8	631, 685
6.	<i>Списано на загальновиробничі витрати:</i>		
	виробничі запаси, що використовуються в процесі виробництва хімічної продукції	911	20
	малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП), що використовуються в хімічному виробництві	911.22	22

	витрати майбутніх періодів, пов'язані з виробничим процесом хімічного виробництва	911	39
7.	Проведено відрахування у резерв відпусток для працівників, зайнятих на загальновиробничих роботах хімічного виробництва	911.1, 911.5077, 5079, 5080	47
8.	<i>Списано загальновиробничі витрати хімічного виробництва:</i>		
	змінні загальновиробничі витрати хімічного виробництва	231.1-231.4	911
	постійні розподілені загальновиробничі витрати хімічного виробництва	231.1-231.4	911
	постійні нерозподілені загальновиробничі витрати хімічного виробництва	231.1-231.4	911

Отже, синтетичний і аналітичний облік виробничих витрат та собівартості хімічної продукції є ключовими аспектами для належного контролю та ефективного управління витратами на підприємствах хімічної галузі. Синтетичний облік дозволяє здійснювати загальний моніторинг витрат, об'єднуючи як прямі, так і непрямі витрати за допомогою відповідних рахунків, що дає змогу отримувати агреговану інформацію для прийняття стратегічних рішень. Аналітичний облік, своєю чергою, забезпечує глибоке дослідження витрат на рівні окремих видів діяльності та підрозділів, що сприяє точному розподілу витрат і формуванню достовірної собівартості, яка є основою для подальшого планування та оцінки ефективності підприємства.

В результаті, коректно організований облік дозволяє керівництву здійснювати детальний моніторинг використання ресурсів і виявляти потенційні напрямки для поліпшення ефективності виробничих процесів. На підприємстві, яке досліджується, витрати обліковуються з детальним підходом, що відповідає вимогам актуальних нормативних документів.

2.3. Калькулювання собівартості продукції у контексті прийняття управлінських рішень

Управління витратами на ТзОВ «Завод ДК Орісіл» полягає в забезпеченні раціонального використання ресурсів з метою досягнення ключових

стратегічних цілей. У сучасних умовах високої конкуренції на ринку, підприємство змушене значно посилити увагу до управління своїми витратами. Витрати, понесені на виробництво, становлять основну складову собівартості продукції, що, в свою чергу, визначає рівень ціни товару. Тому грамотне управління витратами є ключовим інструментом для підвищення ефективності роботи підприємства, що сприяє не лише зростанню продуктивності, а й забезпеченню економічної стабільності та конкурентоспроможності на ринку.

При формуванні собівартості продукції з використанням різних методів калькулювання можна помітити суттєві розбіжності в отриманих результатах. Це пов'язано з тим, що кожне підприємство має свої характерні особливості, які визначають його вимоги та потреби в організації обліку витрат. Таким чином, вибір методу калькулювання повинен враховувати специфіку та ресурси конкретного підприємства, що дозволить отримати найбільш точні та відповідні результати.

Основною діяльністю підприємства, що розглядається в дослідженні, є виробництво хімічних виробів. Цей тип виробництва притаманний підприємствам, де здійснюються послідовні етапи технологічних процесів, що включають кілька переділів. Продукція, яка виготовляється на підприємстві, має однорідний склад вихідних матеріалів і подібний характер обробки. З огляду на зазначені особливості виробничого процесу, найбільш ефективним є застосування попередільного методу калькулювання.

Попередільний метод калькулювання передбачає, що витрати на виробництво, починаючи з обробки вихідної сировини і до виготовлення кінцевого продукту, враховуються на кожному етапі виробничого процесу, включаючи собівартість напівфабрикатів, створених на попередніх стадіях. Таким чином, собівартість продукції, випущеної на наступному етапі, формується з витрат цього етапу та вартості напівфабрикатів, переданих з попередніх цехів.

Однак, як і всі методи калькулювання, попередільний метод має свої позитивні та негативні аспекти. На рис. 2.3 зображено основні позитивні та негативні сторони цього методу.

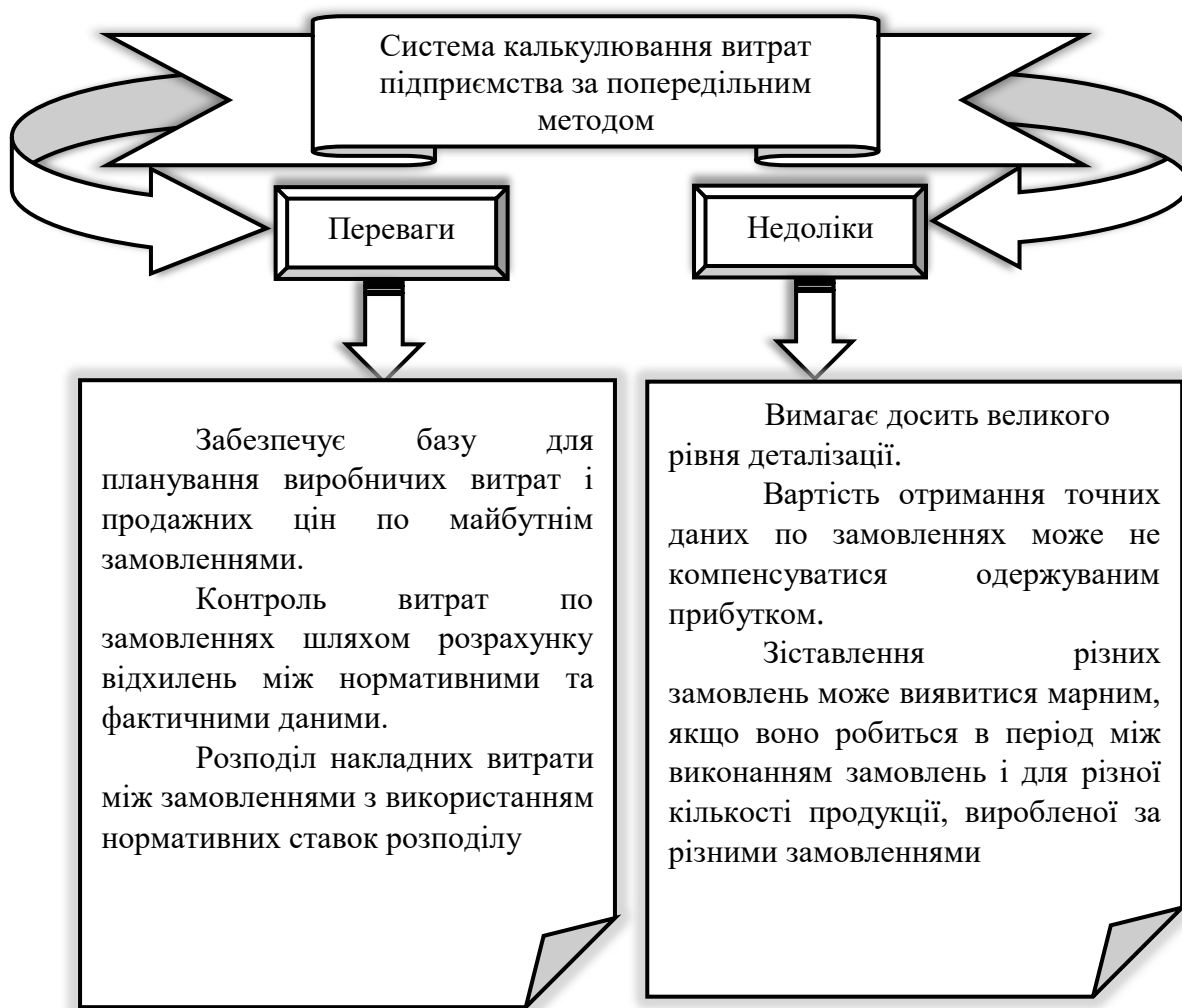

Рис. 2.3. Переваги та недоліки використання попередільного методу

**Джерело: розроблено автором на основі [41]*

Попередільний метод є особливо ефективним для підприємств з масовим випуском однорідної продукції, таких як хімічне виробництво, де кожен етап виробничого процесу має специфічні витрати, що накопичуються на кожному переділі. Попередільний метод дозволяє детально розподіляти витрати, забезпечуючи їх точний облік на кожному етапі виробництва.

Згідно з даними, представленими в табл. 2.7, розглянемо стандартну калькуляцію собівартості готової продукції, що використовується на підприємстві.

Таблиця 2.7

Калькуляційна відомість продукції ТзОВ «Завод ДК Орісіл»

Продукція: Пара Кількість: 169							
№	Показник	Од. виміру	Витрати на весь випуск по звіту		На одиницю продукції		
			К-сть	Сума	К-сть	Ціна	Сума
1.	Напівфабрикати		5273,45		31,20		
	Вода підготовлена	куб.м.	67,600	5273,45	0,4000	78,0096	31,20
2.	Енергоносії		689176,92		4077,97		
	Електрична енергія	кВт/год	930,000	2489,42	5,5030	2,6768	14,73
	Газ природний	м куб	21974,000	686687,50	130,0237	31,2500	4063,24
3.	Амортизація виробничих ОЗ			5853,81			34,64
4.	Основна зарплата			41480,62			245,45
5.	Відрахування на соцзаходи			9125,73			54,00
6.	Загальновиробничі			680864,66			4028,78
7.	Попутня продукція						
8.	Собівартість		1431775,19		8472,04		

Отримані калькуляційні дані дають управлінцям можливість оцінити витрати на ресурси та порівняти їх з фактичними значеннями. Це дозволить виявити можливості для збільшення прибутковості, знайти шляхи для підвищення ефективності або прийняти обґрунтовані рішення щодо оптимізації використання ресурсів.

У процесі своєї роботи вітчизняні підприємства застосовують різні методи для визначення собівартості продукції. Для підтвердження доцільності обраного методу підприємству варто порівняти його з іншими методами, що застосовуються в практиці, та оцінити їх відповідність конкретним вимогам і цілям організації. Найбільш поширені методи обліку витрат, класифіковані за різними критеріями, представлені на рис. 2.4.

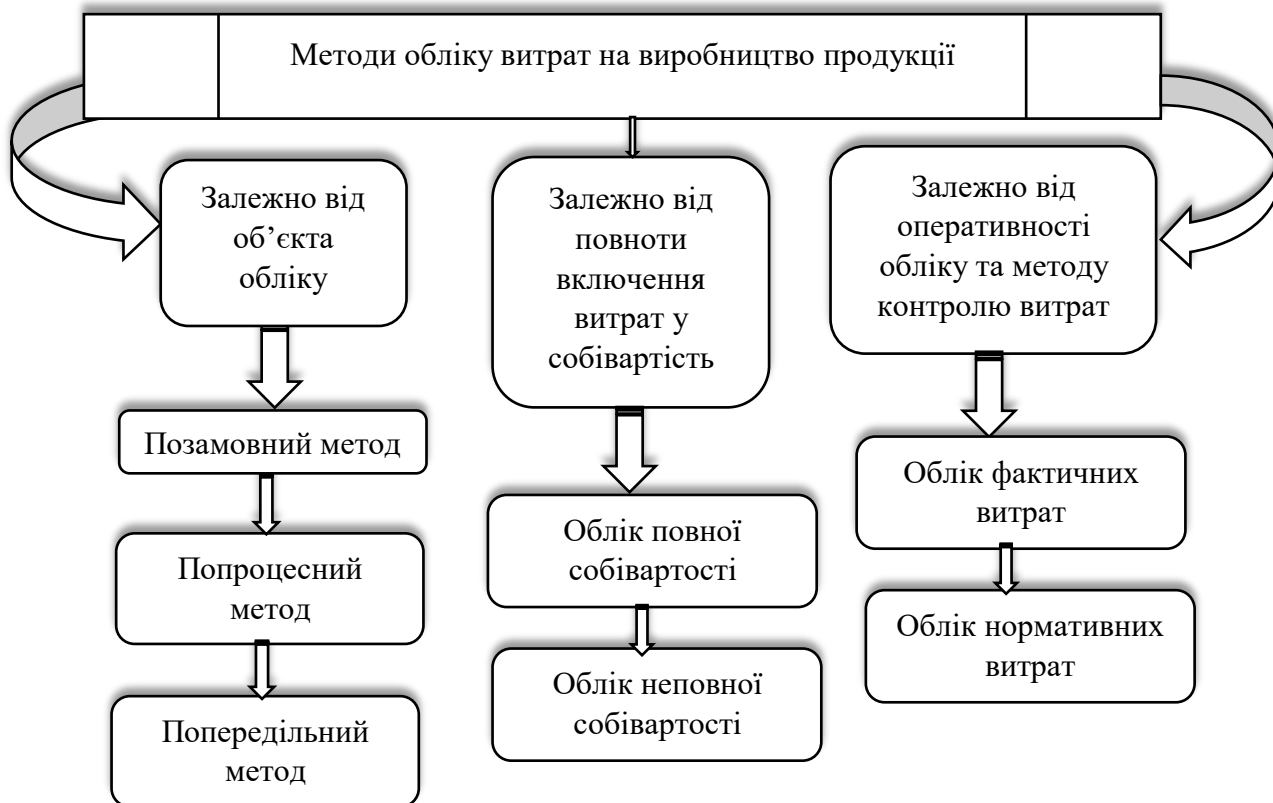

Рис. 2.4. Методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції

**Джерело: розроблено на основі [42]*

Попроцесний метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції застосовується на підприємствах хімічної промисловості з коротким технологічним циклом, мінімальним незавершеним виробництвом, обмеженою номенклатурою продукції та однорідними витратами. Витрати за цим методом щомісячно списуються на рахунок готової продукції [43]. Цей підхід може бути застосований на підприємстві ТЗОВ «Завод ДК Орісіл», однак управлінцям буде важко отримати точне уявлення про витрати, оцінити їхній вплив на фінансові результати та прийняти обґрунтовані рішення для ефективного управління.

З іншого боку, наступним підходом є позамовний метод. Його використовують переважно в індивідуальному виробництві, де здійснюються механічні процеси обробки матеріалів для виготовлення складних або унікальних виробів, а також дослідних зразків, які не повторюються. Цей метод дозволяє детальніше відстежувати витрати на кожне конкретне замовлення, що може бути корисним у певних виробничих умовах.

Отже, після розгляду різних методів обліку витрат, варто звернути увагу на те, як правильно визначити собівартість продукції. Підходи до калькулювання витрат, як процесний або позамовний методи, дозволяють виявити та зібрати дані про витрати на виробництво. Проте для того, щоб дійсно зрозуміти, як ці витрати впливають на кінцевий результат, необхідно поділити собівартість на повну і неповну.

За повного калькулювання до собівартості продукції включають усі види витрат, що стосуються її виробництва і продажу, за неповного калькулювання – лише частину загальної суми витрат на її виробництво і збут [44].

ТзОВ «Завод ДК Орісіл» використовує облік фактичних витрат, який полягає у формуванні собівартості продукції і визначенні прибутку на основі фактичних витрат підприємства [45].

Однак для точнішого прогнозування витрат і більш ефективного управління, підприємство могло б застосовувати облік стандартних (нормативних) витрат, що полягає у формуванні собівартості за нормативними витратами, які розроблюються на кожному підприємстві залежно від його технологічних особливостей. Відхилення від нормативних витрат разом з адміністративними витратами і витратами на збут становлять витрати звітного періоду і враховуються при визначенні прибутку підприємства [46].

У зарубіжній практиці застосовують різні методи обліку витрат, серед яких: директ-костинг, стандарт-костинг, метод-АВС, кайзен-костинг, кост-кілінг, таргет-костинг, LCC-аналіз, бенчмаркетинг [47]. Для порівняння цих методів з вітчизняними, варто розглянути основні характеристики найбільш поширених із них.

Одним із таких методів є система директ-костинг, яка широко застосовується в країнах з ринковою економікою, базується на методі неповної собівартості. Витрати поділяють на змінні та постійні. Постійні витрати не включають до собівартості, а відносять безпосередньо на результати діяльності (збитки). Облік витрат і собівартості проводять лише за змінними витратами, які

використовують для оцінки незавершеного виробництва та залишків готової продукції [48].

З іншого боку, ABC-метод (облік витрат за видами діяльності) ефективно застосовується на підприємствах з великою часткою непрямих накладних витрат. Цей метод передбачає, що діяльність підприємства розглядається як сукупність процесів або операцій, і витрати на виготовлення продукції визначаються шляхом додавання витрат за кожним окремим процесом чи операцією за відповідний період [48].

Ще одним важливим методом є LCC-аналіз (Life Cycle Costing), або розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції, застосовується в стратегічному управлінні, тому що охоплює період у кілька років. Це єдиний метод управління витратами, який передбачає врахування впливу інфляції через дисконтування грошових потоків у прийнятті рішень [48].

Завершує наш огляд бенчмаркінг витрат – новий підхід до управління витратами, який дозволяє порівнювати стратегії та цілі організації з найуспішнішими підприємствами на ринку, визначаючи своє місце та потенційні можливості для покращення ефективності та конкурентоспроможності [49].

Ефективне управління витратами на підприємстві є основою для досягнення фінансової стабільності та оптимізації виробничих процесів. Використання ефективних методів калькулювання собівартості продукції дозволяє не лише забезпечити точність обліку витрат, а й оптимізувати ресурсоспоживання, що є необхідним для підтримки конкурентоспроможності на ринку. Ключовим фактором є правильний вибір системи обліку витрат, оскільки це має прямий вплив на процес прийняття управлінських рішень та точність фінансової звітності.

Різноманітність методів калькулювання витрат на підприємствах дозволяє підібрати найбільш відповідний підхід, залежно від особливостей виробничого процесу та специфіки продукції. Наприклад, на ТЗОВ «Завод ДК Орісіл» найбільш доцільним є попередільний метод, оскільки він враховує всі етапи виробничого циклу та дозволяє детально розподіляти витрати по кожному з них.

Це дозволяє отримати точну картину собівартості продукції та оптимізувати процеси виробництва, що сприяє зниженню витрат і покращенню фінансових результатів.

Однак важливо розуміти, що кожен метод обліку витрат має свої переваги та недоліки, і його вибір повинен базуватися на реальних потребах підприємства. Наприклад, застосування попередільного методу дозволяє детально контролювати витрати на кожному етапі, проте може вимагати більше ресурсів для збору та обробки даних. Тому для досягнення максимальних результатів в управлінні витратами підприємствам необхідно постійно оцінювати ефективність обраної системи калькулювання і вчасно коригувати її в залежності від змін у виробничому процесі та на ринку.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ВИТРАТ ТА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОПІСІЛ»

3.1. Аналіз складу, структури та динаміки витрат виробничого підприємства

Аналіз витрат виробничого підприємства є ключовим елементом оцінки його економічної ефективності, оскільки саме витрати безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності. Не лише прибутковість, а й фінансова стійкість підприємства значною мірою залежать від рівня та структури витрат, що зумовлює необхідність їх поглибленого аналізу для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Особливе значення має аналіз не лише загального обсягу витрат, а й їх складу та структури, що дозволяє виявити нераціональне використання ресурсів, оптимізувати витратну частину бюджету й підвищити ефективність виробництва. Такий аналіз створює основу для формування гнучкої фінансової політики, адаптації до змін ринкового середовища та розробки стратегічних напрямів розвитку в умовах зростаючої конкуренції. Управління витратами передбачає постійний моніторинг використання ресурсів, пошук резервів для їх економії та впровадження інструментів зниження собівартості продукції.

Вивчення динаміки витрат дозволяє виявляти тенденції, реагувати на зміни в середовищі та приймати ефективні управлінські рішення з метою підвищення прибутковості підприємства.

Основними завданнями аналізу витрат промислового підприємства є: оцінка причин змін їх абсолютних величин і питомих витрат (собівартості продукції, робіт, послуг) у порівнянні з планом (бюджетом), з даними попереднього звітного періоду, з даними інших однотипних підрозділів; оцінка причин змін їх абсолютних величин і питомих витрат (собівартості продукції, робіт, послуг) у порівнянні з планом (бюджетом), з даними попереднього

звітнього періоду, з даними інших однотипних підрозділів; виявлення впливу на витрати і собівартість продукції, робіт або послуг внутрішніх і зовнішніх факторів, розрахунок упущених можливостей зниження собівартості робіт і очікуваного зростання ефективності виробництва за рахунок кращого використання основних засобів, трудових, матеріальних і інших ресурсів [50].

Для здійснення аналізу витрат використовують широкий спектр інформаційних джерел, серед яких – дані бухгалтерського та статистичного обліку, первинні документи, регістри аналітичного й синтетичного обліку, фінансова звітність підприємства, планові та фактичні калькуляції, а також нормативно-довідкові матеріали.

Зокрема, ТзОВ «Завод ДК Орісіл» у процесі аналізу витрат також спирається на зазначені джерела інформації, що забезпечує достовірність та повноту аналітичних розрахунків. Застосування даних обліку, фінансової звітності, і калькуляцій дає змогу підприємству оперативно виявляти неефективні витрати, ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати ефективність виробничих процесів.

Додатково, в аналітичній роботі використовуються також платіжні доручення, табелі обліку робочого часу, наряди на відрядну роботу, авансові звіти, меморіальний ордер №5, Звіт про фінансові результати (форма №2), а також інші документи, що відображають витрати на виробництво, їх деталізацію за підрозділами, видами робіт, періодами та іншими аспектами.

У процесі аналізу витрат важливо не лише визначити джерела інформації, а й чітко організувати сам процес аналізу, що дозволяє забезпечити систематичний підхід до оцінки витрат на кожному етапі їх обробки. Для цього аналіз витрат проводиться в кілька етапів, кожен з яких має своє значення для досягнення цілей оптимізації витрат та підвищення економічної ефективності.

Аналіз витрат проводиться в наступній послідовності:

- на першому етапі дається загальна оцінка виконання кошторису витрат в розрізі економічних елементів;
- на другому – оцінка прямих витрат та їх відхилень від плану;

- на третьому – аналіз виконання кошторису накладних витрат;
- на четвертому – аналіз собівартості (калькуляції) окремих виробів;
- на п'ятому етапі необхідно дати оцінку впливу зміни витрат на кінцеві виробничо-фінансові результати діяльності підприємства [51].

Аналіз витрат на підприємстві включає декілька етапів, кожен з яких має важливе значення для комплексного оцінювання витрат і їх оптимізації. Ці етапи дозволяють системно підходити до процесу, зокрема, визначити загальний стан виконання витрат, виявити відхилення від планових показників та оцінити вплив змін витрат на кінцеві фінансові результати (рис.3.1).

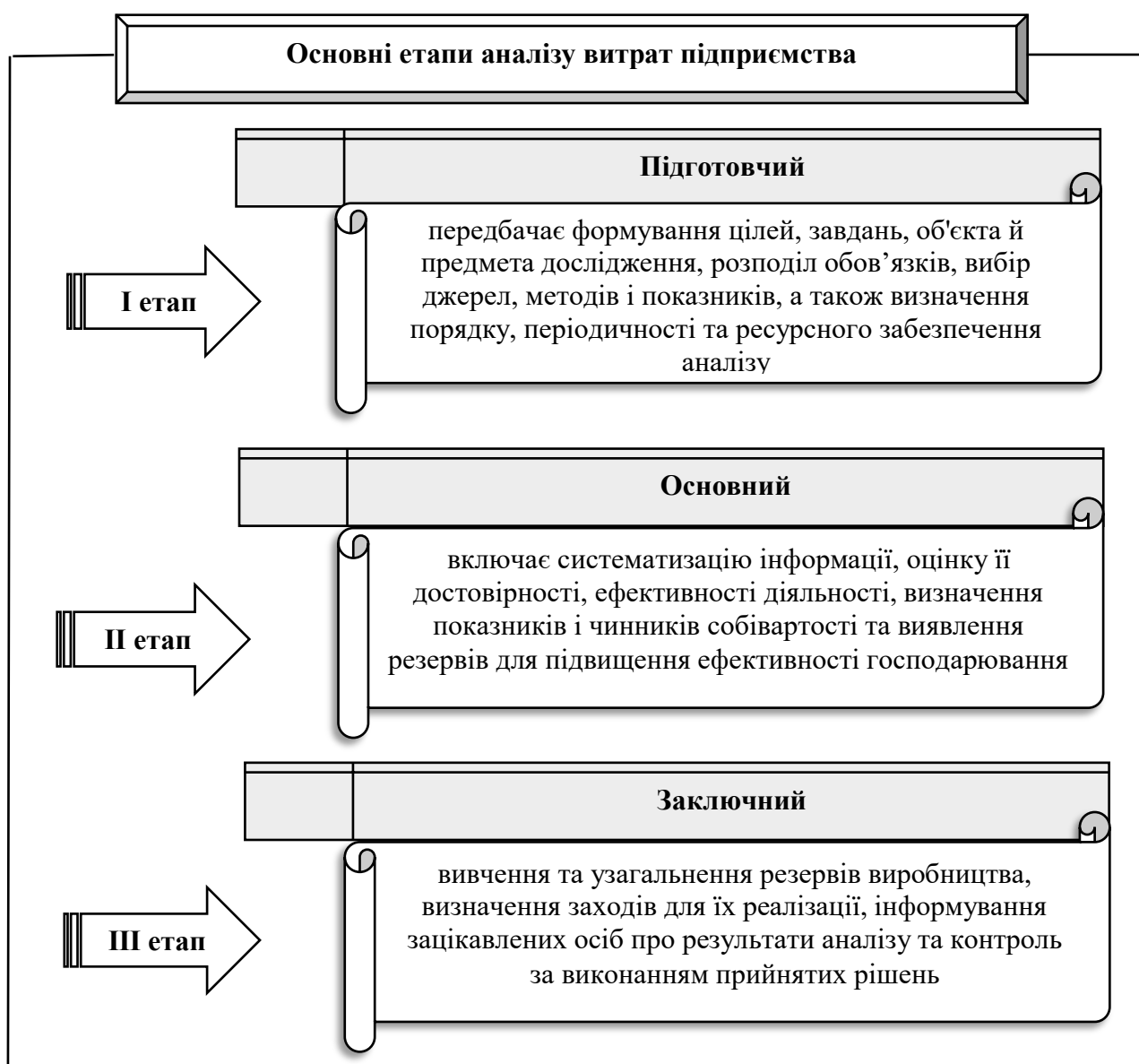

Рис. 3.1. Етапи проведення аналізу витрат на підприємстві

*Джерело: розроблено на основі [52]

Початковий етап аналізу передбачає оцінювання рівня витрат та їх змін у динаміці, що дозволяє виявити загальні тенденції їх розвитку протягом певного періоду.

Для проведення аналізу використовується інформаційна база, що містить показники фінансової звітності підприємства ТЗОВ «Завод ДК Орісіл» (табл.3.1).

Таблиця 3.1

**Аналіз рівня та динаміки змін витрат діяльності ТЗОВ «ЗАВОД ДК
ОРИСІЛ» за 2020-2022 рр.**

Показники	Величина, тис. грн.			Відхилення			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020 р		2022/2021 р	
				грн.	%	грн.	%
Собівартість реалізованої продукції	90 577	88 225	146 722	-2 352	97,4	+58 497	166,3
Адміністративні витрати	17 753	19 743	23 814	+1 989	111,2	+4 071	120,6
Витрати на збут	7 609	8 461	10 206	+852	111,2	+1 745	120,6
Інші витрати	22	3	–	-19	13,0	-3	–
Витрати з податку на прибуток	2 872	2 845	5 830	-27	99,1	+2 985	204,9
Всього витрати	115961	116 431	180 741	+471	100,4	+64 310	155,2

З табл. бачимо, що вивчення витрат підприємства в галузі виробництва іншої хімічної продукції дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів і фінансового управління на протязі 2020–2022 років. Оскільки хімічне виробництво є енергетично та матеріаломістким, основною статтею витрат залишається собівартість реалізованої продукції.

У 2020 році собівартість реалізованої продукції становила 90 577 тис. грн., а в 2021 році знизилась до 88 225 тис. грн. (на 2 352 тис. грн., що означає зменшення на 97,4%). Така тенденція може свідчити про тимчасове зменшення обсягів виробництва або ефективні заходи щодо оптимізації витрат. Проте вже у 2022 році спостерігається суттєве зростання собівартості до 146 722 тис. грн., що більше на 58 497 тис. грн., або 166,3% порівняно з попереднім роком. З високою

ймовірністю це пов'язано з подорожчанням основної сировини, енергоносіїв, логістики, а також з масштабуванням виробництва або переходом на більш складні продукти з вищою собівартістю. Такі коливання собівартості є характерними для хімічної промисловості, адже галузь є надзвичайно чутливою до змін цін на нафтопродукти, реагенти, імпортерне обладнання та технічні гази.

Водночас адміністративні витрати протягом аналізованого періоду зростали помірно. У 2020 році вони становили 17 753 тис. грн., у 2021 році збільшились до 19 743 тис. грн. (зростання на 1 989 тис. грн., або 111,2%), а у 2022 році – до 23 814 тис. грн. (+4 071 тис. грн., або 20,6%). Це зумовлено специфікою хімічної галузі, що потребує значних витрат на управлінську та регуляторну діяльність, включаючи забезпечення техногенної безпеки, охорону праці, екологічний контроль і дотримання вимог законодавства щодо поводження з небезпечними речовинами.

Аналогічно, витрати на збут відображають стратегію підприємства, спрямовану на розширення ринків збуту. У 2020 році витрати на збут становили 7 609 тис. грн., у 2021 році вони зросли до 8 461 тис. грн. (збільшення на 852 тис. грн., або 111,2%), а в 2022 році – до 10 206 тис. грн. (+1 745 тис. грн, або 120,6%). Це свідчить про активну маркетингову політику, спрямовану на розширення експортних напрямків або постачання продукції для аграрного та промислового секторів, які активно використовують хімічну продукцію у виробничих процесах.

Щодо інших витрат, то у 2020 році вони становили 22 тис. грн., у 2021 році зменшились до 3 тис. грн., а в 2022 році були відсутні. Таке зменшення – на 19 тис. грн. (або 13,0% від попереднього рівня) у 2021 році – може свідчити про впровадження ефективних систем контролю якості, зменшення технологічного браку, або відсутність штрафних санкцій та витрат на ліквідацію наслідків виробничих порушень. Відсутність таких витрат у 2022 році підтверджує тенденцію до стабілізації внутрішніх процесів. У хімічному виробництві це є позитивним сигналом, адже галузь передбачає високі екологічні й технологічні

ризика, що можуть призводити до значних фінансових наслідків у разі їх реалізації.

У свою чергу, витрати з податку на прибуток в 2020 році становили 2 872 тис. грн., у 2021 році зменшились до 2 845 тис. грн. (на 27 тис. грн., або 99,1%), а в 2022 році значно зросли до 5 830 тис. грн., що більше на 2 985 тис. грн., або +204,9% порівняно з попереднім роком. Це може бути пов'язано зі зростанням валового прибутку підприємства завдяки збільшенню обсягів реалізації або підвищенню цін на продукцію, зокрема внаслідок зростання попиту на хімічні реагенти в аграрному, будівельному та медичному секторах. Зростання податкових зобов'язань можна розглядати як індикатор підвищення прибутковості підприємства та розширення його господарської діяльності.

У підсумку, загальні витрати підприємства у 2020 році становили 115 961 тис. грн., у 2021 році зросли до 116 431 тис. грн. (збільшення на 471 тис. грн., або 100,4%), що свідчить про високий рівень контролю за витратами. Однак у 2022 році загальні витрати значно збільшились і досягли 180 741 тис. грн., що на 64 310 тис. грн. більше (або +155,2%) порівняно з попереднім роком. Основним фактором такого зростання стала саме собівартість, що є типовим для підприємств хімічної галузі в умовах цінової нестабільності, зростання попиту, а також адаптації до нових технологічних вимог.

Це підкреслює необхідність розробки підприємством середньострокової програми управління витратами, з фокусом на впровадження енергоощадних технологій, оптимізацію логістичних процесів та цифровізацію управління виробництвом. Таким чином, загальна структура витрат підприємства чітко відображає характерні риси хімічної галузі, що дозволяє сформулювати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках.

З метою візуалізації змін у витратах підприємства за період 2020–2022 років, нижче представлено графічне зображення (рис. 3.2.), яке демонструє динаміку витрат по основних статтях.

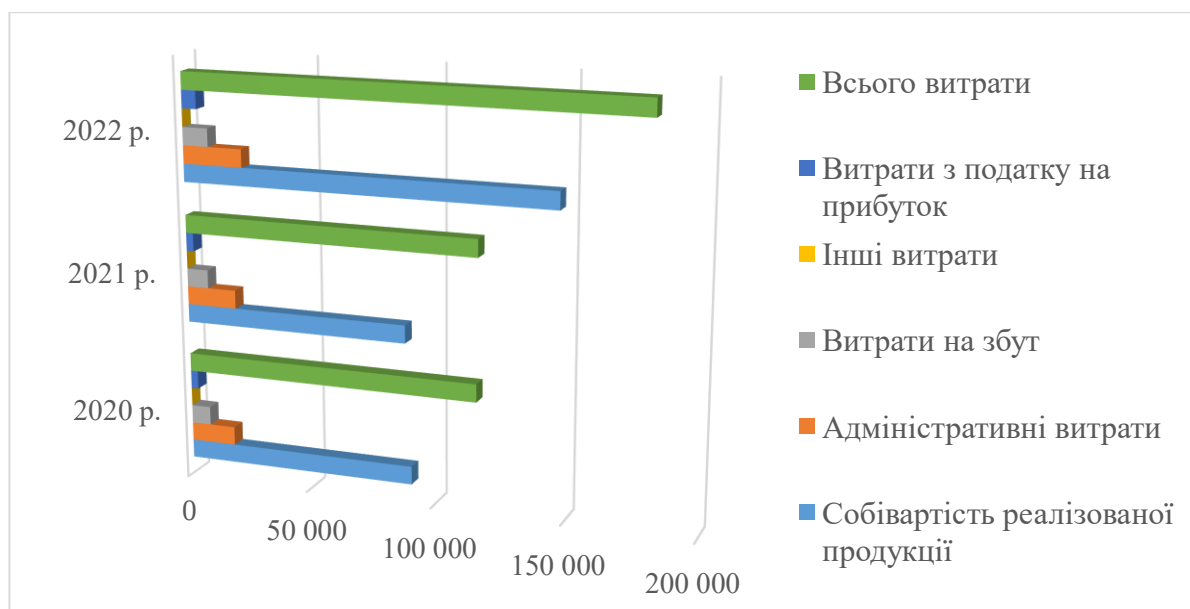

Рис. 3.2. Графічне відображення рівня витрат ТЗОВ «Завод ДК Орісіл»

Наступним етапом аналізу є визначення складу та структури витрат, що передбачає оцінку питомої ваги кожної складової витрат у загальному підсумку.

Цей етап дозволяє отримати дані про зміну питомої ваги досліджуваних показників у загальній величині протягом аналізованого періоду (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Аналіз структури і складу витрат ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»
за 2020-2022 рр.**

Показники	Величина, тис. грн.			Питома вага у %			Абсолютне відхилення (+/-)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	21/20	22/21
Собівартість реалізованої продукції	90 577	88 225	146 722	78,11	75,77	81,18	-2,34	5,40
Адміністративні витрати	17 753	19 743	23 814	15,31	16,96	13,18	1,65	-3,78
Витрати на збут	7 609	8 461	10 206	6,56	7,27	5,65	0,71	-1,62
Інші витрати	22	3	—	0,02	0,00	—	-0,02	—
Витрати з податку на прибуток	2 872	2 845	5 830	2,48	2,44	3,23	-0,03	0,78
Всього витрати	115 961	116 431	180 741	100	100	100	—	—

Упродовж 2020–2022 років структура витрат підприємства, що займається виробництвом іншої хімічної продукції, зазнала значних змін. Ці трансформації є результатом як внутрішніх оптимізаційних процесів, так і зовнішніх економічних факторів, які безпосередньо впливають на ефективність витрат. Загалом ці зміни свідчать про прагнення підприємства до покращення економічної ефективності, а також до адаптації до нових умов ринку та підвищення виробничої стійкості.

Найбільшу частку в загальних витратах підприємства традиційно займає собівартість реалізованої продукції, що є характерним для хімічної галузі. Протягом аналізованого періоду ця частка змінилася: у 2022 році вона становила 81,18%, що є суттєвим зростанням порівняно з 75,77% у 2021 році. Абсолютне значення собівартості зросло до 146 722 тис. грн., що є значним підвищенням відносно 88 225 тис. грн. у 2021 році. Це збільшення відображає зростання витрат на сировину, енергію та інфляційні процеси, які є характерними для хімічної промисловості. Водночас у 2021 році спостерігалось зниження частки собівартості на 2,34%, що може свідчити про певну оптимізацію витрат, однак загалом високий рівень собівартості є закономірним у контексті підвищення витрат на виробничі ресурси.

Окрім цього, важливо звернути увагу на адміністративні витрати. Їх частка у загальних витратах знизилась до 13,18% у 2022 році з 16,96% у 2021 році. Це свідчить про успішну оптимізацію управлінських витрат. Проте абсолютні адміністративні витрати зросли до 23 814 тис. грн. у 2022 році, що є на 4 071 тис. грн. більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про те, що хоча витрати на адміністрацію зросли в абсолютному вираженні, їх питома вага в загальних витратах зменшилась. Такий тренд вказує на ефективніше використання ресурсів і збереження якісного рівня управлінських функцій при зниженні їх частки у загальній структурі витрат.

Що стосується витрат на збут, то їх частка знизилась до 5,65% у 2022 році з 7,27% у 2021 році. Водночас абсолютні витрати на збут зросли до 10 206 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про те, що хоча витрати на збут збільшились,

підприємству вдалося знизити їх питому вагу в загальних витратах, що вказує на більш ефективне управління цими витратами та покращення збутових процесів. Цей факт також може свідчити про зростання ефективності маркетингових та логістичних процесів.

У свою чергу, інші витрати, що включають різноманітні додаткові витрати на утримання та обслуговування, не мали значення в 2022 році, що вказує на відсутність таких витрат у цей період. Зменшення частки інших витрат до нуля є результатом успішної оптимізації операційних процесів та покращення управління додатковими витратами, що є важливим аспектом для збереження фінансової стійкості підприємства.

Не менш важливим є також аналіз витрат з податку на прибуток. Його частка в загальних витратах збільшилась до 3,23% у 2022 році, порівняно з 2,44% у 2021 році. Це свідчить про збільшення прибутковості підприємства, що в свою чергу підтверджує фінансову стабільність та ефективність його діяльності. Абсолютні витрати з податок на прибуток зріс до 5 830 тис. грн. у 2022 році, що на 2 985 тис. грн. більше, ніж у 2021 році, що вказує на зростання фінансових результатів підприємства.

Отже, загальна структура витрат підприємства протягом 2020–2022 років демонструє наявність певних економічних трендів та ефективних заходів щодо оптимізації витратних статей. Витрати на собівартість продукції залишаються високими, однак підприємство працює над зменшенням їх частки в загальних витратах, одночасно знижуючи адміністративні та збутові витрати. Такий підхід дозволяє підприємству зберігати конкурентоспроможність, підвищувати ефективність та адаптуватися до змін на ринку.

На рис. 3.3 представлено графічне відображення складу та структури витрат ТзОВ «Завод ДК Опісіл».

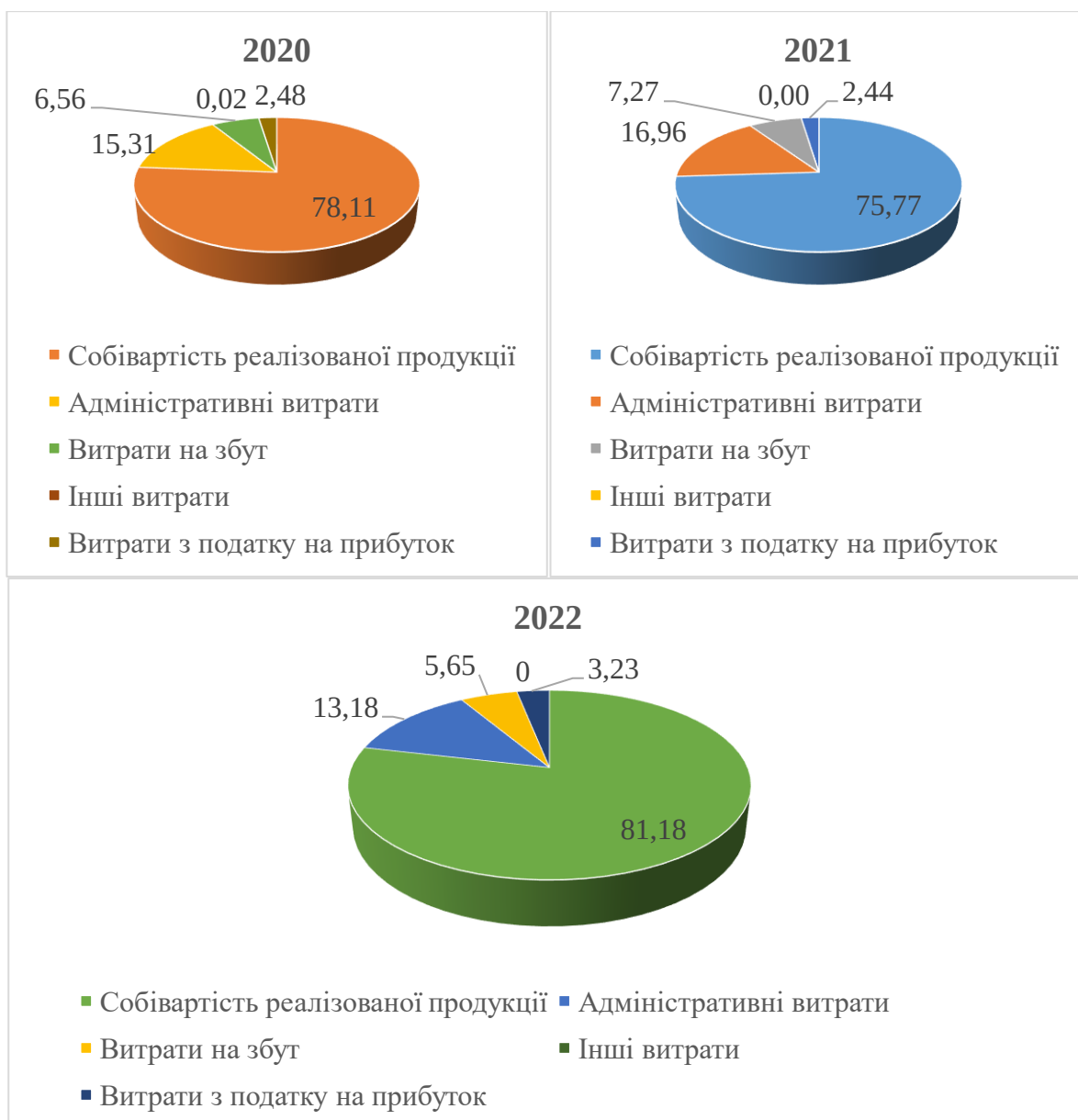

Рис. 3.3. Структура і склад витрат ТзОВ «Завод ДК Орісіл»

Для комплексного дослідження понесених витрат проведемо аналіз їхнього розподілу за елементами, що дозволяє простежити зміни у структурі та встановити основні чинники, які вплинули на ці трансформації. Результати даного аналізу подані у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз структури витрат за економічними елементами
ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ» за 2020-2022 рр.

Види витрат	Структура витрат, %			Відхилення, +/-	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
Сировина та матеріали	60,6	55,55	55,65	-5,05	0,1
Паливо і енергія	8,38	9,29	9,31	0,91	0,02
Оплата праці	45,54	34,72	38,55	-10,82	3,83
Відрахування на соціальні заходи	9,11	6,94	7,71	-2,17	0,77
Амортизація	0,21	0,32	0,41	0,11	0,09
Інші витрати	37,09	32,26	36,96	-4,83	4,7
Разом	100	100	100	—	—

Як видно з узагальнюючої табл., структура витрат підприємства, що здійснює виробництво іншої хімічної продукції, упродовж 2020–2022 років зазнала певних змін, що відображають характерні особливості функціонування галузі. Хімічне виробництво традиційно вирізняється високою часткою витрат на сировину, значним споживанням енергії та необхідністю забезпечення належного рівня оплати праці. Динаміка показників, наведена у табл., дозволяє простежити ключові тенденції, пов'язані з оптимізацією ресурсів, адаптацією до ринкових умов та модернізацією виробничої бази.

Найвагомішу частку в загальних витратах традиційно становлять витрати на сировину та матеріали – 60,6% у 2020 році, 55,55% у 2021 та 55,65% у 2022. Їх зменшення у 2021 році на 5,05 із подальшою стабілізацією (+0,1) свідчить про ефективність у сфері ресурсного забезпечення. У контексті хімічного виробництва, де використовуються реагенти, допоміжні компоненти та пакувальні матеріали, така стабілізація є результатом виваженої закупівельної політики та раціоналізації витрат.

Разом із тим, відбулися поступові зміни й у структурі енергетичних витрат. Зростання частки витрат на паливо й енергію з 8,38% у 2020 до 9,29% у 2021 та 9,31% у 2022 (+0,91 і +0,02 відповідно) відображає енергоємність хімічного виробництва. Такі зміни можуть бути зумовлені як збільшенням виробничих потреб, так і зростанням вартості енергоносіїв, що є типовим для підприємств цієї галузі.

Витрати на оплату праці також зазнали певних коливань. У 2020 році їх частка становила 45,54%, у 2021 році знизилась до 34,72% (зменшення на 10,82), а в 2022 році знову зросла до 38,55% (+3,83). Це може свідчити про впровадження автоматизованих процесів, зміну кадрової політики або поступове відновлення чисельності персоналу після зниження в попередні роки. Щодо соціальних відрахувань, їх частка склала 9,11% у 2020 році, 6,94% у 2021 році (зниження на 2,17) та 7,71% у 2022 році (+0,77), що логічно відображає зміни в оплаті праці та в цілому корелює з її динамікою.

Окремої уваги заслуговує зростання амортизаційних витрат, які, хоч і залишаються незначними за обсягом (0,21% у 2020, 0,32% у 2021 та 0,41% у 2022), демонструють стабільну позитивну динаміку (+0,11 і +0,09). Це свідчить про оновлення основних фондів і модернізацію технологічного обладнання, необхідного для стабільної роботи виробництва.

Витрати, віднесені до категорії «інші», змінювалися залежно від супровідних чинників: у 2020 році їх частка становила 37,09%, у 2021 – знизилась до 32,26% (–4,83), однак у 2022 знову зросла до 36,96% (+4,7). Такі коливання можуть бути пов'язані з логістичними витратами, утилізацією, екологічними заходами або обслуговуванням обладнання, що супроводжують основну діяльність.

Таким чином, загальна динаміка структури витрат свідчить про прагнення підприємства до ефективного використання ресурсів, зменшення залежності від окремих витратних компонентів, модернізацію технічної бази та забезпечення виробничої стійкості в умовах змін зовнішнього середовища. Всі ці аспекти

формують основу стабільного функціонування підприємства в сучасній хімічній галузі.

Рис. 3.4 наочно показує співвідношення основних економічних елементів у загальній структурі витрат.

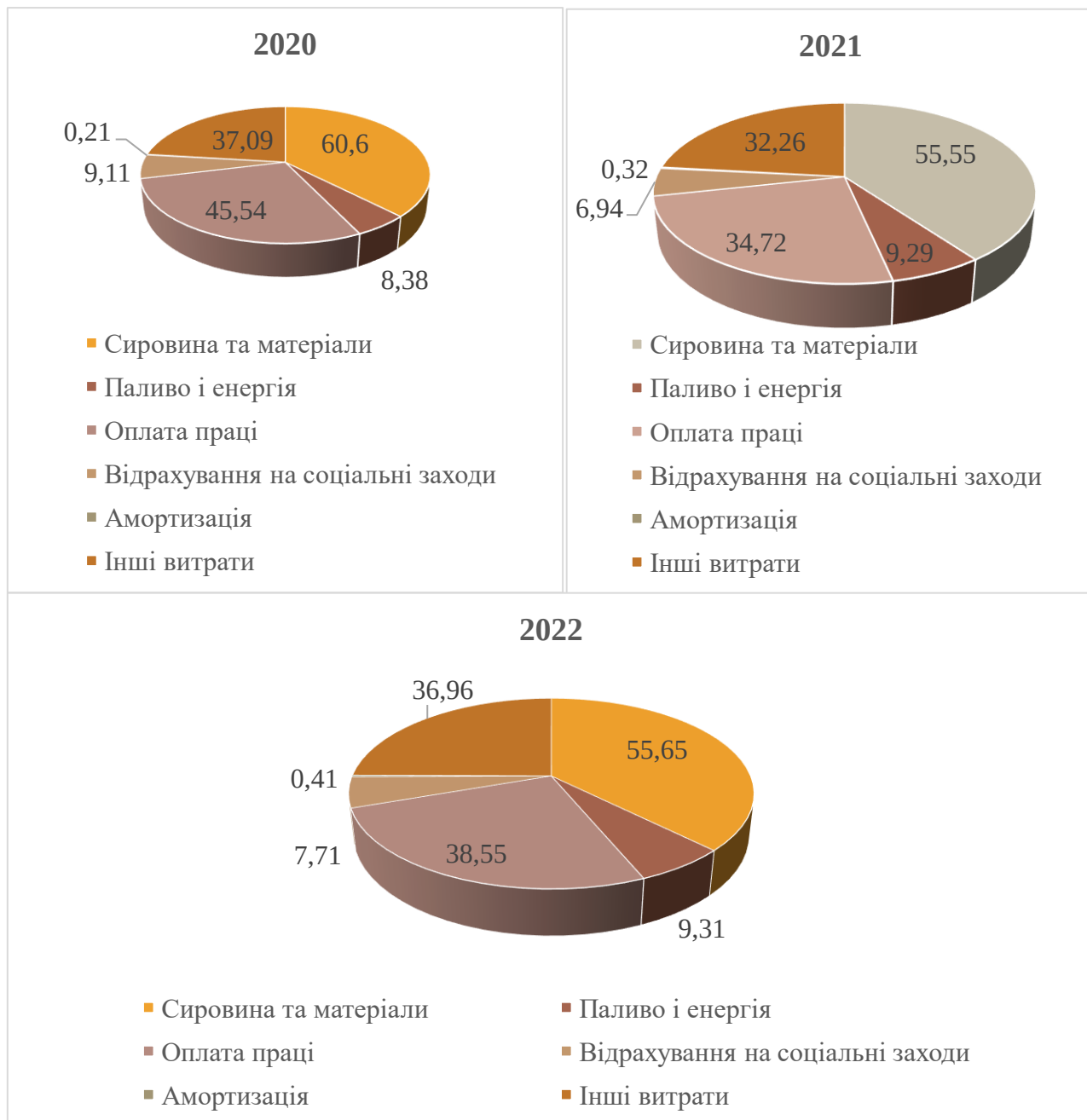

Рис. 3.4. Аналіз рівня, динаміки та структури витрат підприємства за елементами

Отже, аналіз витрат та собівартості продукції ТзОВ «Завод ДК Орісіл» є важливим інструментом для оцінки фінансової ефективності підприємства та

визначення напрямків для стратегічного розвитку. Вивчення витратної структури дозволяє виявити зміни у питомій вазі різних витрат за аналізований період та оцінити вплив факторів, що їх обумовлюють.

Аналіз матеріальних, трудових та інших витрат дозволяє ідентифікувати ключові напрямки для зниження витрат і підвищення ефективності використання ресурсів. За результатами проведеного аналізу видно, що необхідно вдосконалити витратну політику, зокрема оптимізувати витрати на сировину та енергію, а також вдосконалити організаційні процеси для зниження собівартості продукції.

Враховуючи ці результати, можна запропонувати низку заходів, спрямованих на зменшення залежності підприємства від коливань цін на сировину та енергоносії, а також на підвищення технічної ефективності виробничих процесів. Це дозволить забезпечити стабільний фінансовий результат і сприятиме зміцненню конкурентоспроможності підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Аналіз витрат і собівартості продукції виробничого підприємства ТзОВ «Завод ДК Орісіл» є ключовим елементом оцінки його економічної ефективності, особливо з урахуванням специфіки хімічної промисловості, що відзначається високою матеріаломісткістю та енергоємністю. Проведене дослідження витрат підприємства за 2020–2022 роки дало змогу виявити суттєві зміни в обсягах і структурі витрат, зокрема значне зростання собівартості реалізованої продукції, а також динаміку адміністративних і збутових витрат.

Результати аналізу свідчать про наявність внутрішніх резервів для оптимізації витратної частини, зокрема через модернізацію виробничого процесу, впровадження енергоощадних технологій, раціональне використання ресурсів і підвищення ефективності управління. Водночас підприємство демонструє гнучкість і здатність адаптуватися до зовнішніх економічних змін, що підтверджується зростанням податкових зобов'язань на прибуток, як результат покращення фінансових результатів.

Таким чином, системний аналіз витрат створює надійну основу для формування ефективної фінансово-виробничої стратегії, що дозволяє виробничому підприємству ТзОВ «Завод ДК Орісіл» не лише зберігати стабільність, а й зміцнювати свою конкурентоспроможність в умовах змінного ринкового середовища.

3.2. Аналіз рентабельності виробництва і готової продукції підприємства

Для всебічної оцінки ефективності та інтенсивності діяльності підприємства важливо враховувати не тільки рівень прибутку, але й інші ключові показники, зокрема рентабельність. Цей показник є одним із найважливіших для визначення результативності функціонування будь-якого виробництва. Рентабельність не лише відображає ефективність внутрішніх процесів підприємства, але й виступає як важливий чинник його конкурентоспроможності на ринку, оскільки вказує на здатність організації ефективно використовувати свої ресурси для досягнення прибутку. Вона дозволяє оцінити, наскільки успішно підприємство перетворює витрачені ресурси на прибуток, що є критично важливим для його довгострокового розвитку та фінансової стабільності.

Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність виробництва є найефективнішим показником, який може визначити економічну картину підприємства. Цей показник здатний визначити як ефективність всього підприємства в цілому, так і ефективність його окремих напрямків виробництва [53].

До числа основних показників, що свідчать про рівень рентабельності продукції, можемо віднести:

1. Рентабельність реалізованої продукції – розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (або чистого прибутку) до виручки від реалізації продукції.

2. Рентабельність окремого різновиду продукції – розраховується як відношення прибутку від виробу до собівартості самого виробу.

3. Рентабельність виробництва – розраховується як відношення прибутку від реалізації до вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів [54].

Показники рентабельності формуються на основі звітних даних підприємства, зокрема Балансу та Звіту про фінансові результати.

Рентабельність продукції в хімічній промисловості обчислюється як співвідношення прибутку, отриманого від реалізації хімічної продукції (або наданих послуг), до її собівартості та слугує показником прибутковості основної виробничої діяльності підприємства.

Для обчислення даного показника використовується наступна формула:

$$\text{Рентабельність продукції} = \text{Прибуток} / \text{Собівартість}$$

Обчислення рентабельності продукції для підприємства, що досліджується, наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Розрахунок рентабельності готової продукції ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»
за 2020-2022 рік**

№	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення	
					2021/2020	2022/2021
1.	Виручка від реалізації продукції, тис грн.	124 075,1	133 399,5	199 960,3	9 324,40	66 560,80
2.	Чистий прибуток, тис грн.	9 998,9	19 993,8	16 003,0	9 994,90	-3 990,80
3.	Рентабельність продукції, %	8,06	15,0	8,0	6,93	-7,0

Як видно з табл., у 2021 році спостерігалось зростання рентабельності продукції на 6,93%. Основними причинами такого підвищення стали два ключові фактори:

а) збільшення чистого прибутку:

$$\Delta y_a = \Pi_1 / B_0 - \Pi_0 / B_0 = (19\,993,8 / 124\,075,1) - 8,06 = 16,11 - 8,06 = 8,05\%$$

б) збільшення доходу від реалізованої продукції:

$$\Delta y_b = \Pi_1 / B_1 - \Pi_1 / B_0 = 14,99 - 16,11 = -1,12 \%$$

$$\text{Разом} = \Delta y_a + \Delta y_b = 8,05 + (-1,12) = 6,93 \%$$

Рентабельність продукції у 2022 році впала на 7,0%, що відображає негативну зміну динаміки. Зменшення показника відбулося під впливом двох основних причин:

а) зменшення чистого прибутку:

$$\Delta y_a = \Pi_1 / C_0 - \Pi_0 / C_0 = (16\,003 / 133\,399,5) - 15,0 = 12,0 - 15,0 = -3\%$$

б) збільшення величини доходу реалізованої продукції:

$$\Delta y_b = \Pi_1 / C_1 - \Pi_1 / C_0 = 8,0 - 12,0 = -4 \%$$

$$\text{Разом} = \Delta y_a + \Delta y_b = -3 + (-4) = -7\%.$$

Оцінка змін рентабельності дозволяє краще зрозуміти внутрішні процеси на підприємстві та виявити чинники, які впливають на прибутковість виробництва. У 2021 році ТзОВ «Завод ДК Орісіл» продемонструвало значне покращення рентабельності продукції – показник зріс на 6,93 %. Це свідчить про ефективніше використання ресурсів, насамперед сировини на основі кремнію, яка має важливе значення в хімічній промисловості. Зростання рентабельності могло бути результатом покращення організації виробничих процесів, зменшення витрат на одиницю продукції або вигідної ситуації на ринку спеціалізованої хімії. Також позитивний вплив могли мати нові підходи до енергозбереження чи оновлення обладнання, що є важливим фактором у галузі, де енерговитрати та використання хімічних реагентів мають значний вплив на загальні витрати.

Однак у 2022 році ситуація зазнала кардинальних змін – рентабельність знизилась на 7,0 %, що вказує на загрозливі тенденції для підприємства. Причиною стало зменшення чистого прибутку при одночасному зростанні обсягів реалізації, що є характерним для підприємств хімічного профілю в умовах подорожчання імпортової сировини (зокрема хімічно чистих елементів),

підвищення тарифів на енергоносії та логістичних труднощів. Важливим чинником стало також посилення регуляторного тиску, адже виробництво кремнієвих продуктів часто супроводжується значним екологічним навантаженням, що потребує додаткових інвестицій у системи очищення та утилізації побічних продуктів.

Для стабілізації рівня рентабельності у хімічному виробництві ТЗОВ «Завод ДК Орісіл» варто зосередити увагу на впровадженні енергоощадних технологій, оновленні виробничого обладнання, зокрема реакторів, та автоматизації контролю за основними технічними процесами. Також важливим напрямом є використання більш безпечних для довкілля технологій та зменшення кількості шкідливих відходів у виробництві. Раціональне використання сировини, підвищення ефективності її переробки, пошук нових постачальників та розширення ринків збуту допоможуть підвищити рентабельність і забезпечити стійкий розвиток підприємства в майбутньому.

Таким чином, аналіз рентабельності продукції в умовах хімічного виробництва не лише дозволяє виявити економічну ефективність діяльності, а й є основою для стратегічного планування, впровадження інновацій та посилення технологічної стійкості підприємства в умовах зростаючої конкуренції та глобальних викликів.

Рівень рентабельності окремого виду продукції можна визначити за допомогою наступного розрахунку:

$$\text{Рентабельність виробу} = ((\text{Ціна виробу} - \text{Собівартість виробу}) / \text{Собівартість виробу}) * 100 \%$$

Для глибшого аналізу на підприємстві виконують розрахунок факторного впливу на рентабельність окремого виду продукції.

Розрахунок рентабельності окремого виду продукції ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ» подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок рентабельності виробу «ОПІСІЛ SF 125»

№	Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення
1.	Ціна продукції, грн. за вид «Опісіл SF 125»	6,21	13,25	7,04
2.	Собівартість продукції, грн. за вид «Опісіл SF 125»	4,5	8,9	4,4
3.	Рентабельність виробу, %	38	48,88	10,88

Таким чином, рентабельність окремого виду продукції зросла на 10,88 %, що зумовлено впливом двох факторів:

$$P_0 = \frac{C_0 - C_0}{C_0} = (6,21 - 4,5) / 4,5 = 1,71 / 4,5 = 38,0\%$$

$$P_{\text{ум}} = \frac{C_1 - C_0}{C_0} = (13,25 - 4,5) / 4,5 = 8,75 / 4,5 = 194,44\%$$

$$P_1 = \frac{C_1 - C_1}{C_1} = (13,25 - 8,9) / 8,9 = 4,35 / 8,9 = 48,88\%$$

а) збільшення відпускної ціни:

$$\Delta P_{\text{ц}} = P_{\text{ум}} - P_0 = 194,44 - 38,0 = 156,44\%$$

б) збільшення собівартості продукції:

$$\Delta P_{\text{с}} = P_1 - P_{\text{ум}} = 48,88 - 194,44 = -145,56\%$$

$$\text{Разом} = \Delta P_{\text{ц}} + \Delta P_{\text{с}} = 156,44 + (-145,56) = 10,88\%$$

Отже, рентабельність виробу «Опісіл SF 125» у 2022 році зросла на 10,88%, що стало результатом впливу двох основних факторів. По-перше, значне підвищення відпускної ціни на продукцію, яке збільшилося на 156,44%, позитивно вплинуло на фінансові результати, дозволивши підприємству отримати додаткові прибутки від реалізації. Це свідчить про вміння ефективно реагувати на ринкові зміни та адаптуватися до економічних умов. По-друге, хоча собівартість продукції також зросла, її вплив на рентабельність був значно менш суттєвим, оскільки скорочення рентабельності через збільшення собівартості становило лише -145,56%. Це вказує на ефективне управління витратами та здатність зберігати конкурентоспроможність навіть в умовах зростання витрат.

Зростання рентабельності цього виду продукції свідчить про правильний стратегічний підхід до управління цінами та витратами. Завдяки цьому підприємство змогло не лише зберегти, але й покращити свої фінансові

показники. Цей результат є важливим індикатором для подальшого розвитку підприємства в умовах конкуренції на ринку хімічної продукції. Покращення рентабельності відкриває можливості для розширення асортименту та вдосконалення виробничих процесів, що сприятиме стабільному фінансовому становищу і забезпечить стійку позицію на ринку в майбутньому.

Основними резервами для підвищення рентабельності є оптимізація ціни реалізації продукції та зменшення собівартості одиниці продукції. Враховуючи ці фактори, підприємству необхідно шукати шляхи для зниження витрат на виробництво та постійно коригувати цінову політику, що дозволить зберегти та збільшити рентабельність на конкурентному ринку хімічної продукції.

Проведемо розрахунок показника рентабельності виробництва на основі даних діяльності досліджуваного підприємства, що представлені у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Розрахунок рентабельності виробництва на ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ» за
2020-2022 рік**

№	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення	
					2021/2020	2022/2021
1.	Собівартість реалізованої продукції, тис грн.	90 576,5	88 225,0	146 721,5	-2 351,50	58 496,50
2.	Чистий прибуток, тис грн.	9 998,9	19 993,8	16 003,0	9 994,90	-3 990,80
3.	Рентабельність виробництва, %	11,04	22,66	10,91	11,62	-11,75

Як показано в табл., у 2021 році рентабельність виробництва збільшилася на 11,62%. Це підвищення було зумовлене впливом двох основних факторів:

а) збільшення чистого прибутку:

$$\Delta y_a = \Pi_1 / B_0 - \Pi_0 / B_0 = (19\,993,8 / 90\,576,5) - 11,04 = 22,07 - 11,04 = 11,03\%$$

б) збільшення доходу від реалізованої продукції:

$$\Delta y_b = \Pi_1 / B_1 - \Pi_1 / B_0 = 22,66 - 22,07 = 0,59 \%$$

$$\text{Разом} = \Delta y_a + \Delta y_b = 11,03 + 0,59 = 11,62 \%$$

У 2022 році рентабельність виробництва знизилася на 11,75%, що свідчить про негативну динаміку. Це скорочення було обумовлене впливом двох основних факторів:

а) зменшення чистого прибутку:

$$\Delta y_a = \Pi_1 / C_0 - \Pi_0 / C_0 = (16\,003 / 88\,225) - 22,66 = 18,13 - 22,66 = -4,53\%$$

б) збільшення величини доходу реалізованої продукції:

$$\Delta y_b = \Pi_1 / C_1 - \Pi_1 / C_0 = 10,91 - 18,13 = -7,22 \%$$

$$\text{Разом} = \Delta y_a + \Delta y_b = -4,53 + (-7,22) = -11,75\%.$$

Згідно з даними табл., рентабельність виробництва хімічного підприємства показала значні коливання протягом 2020-2022 років. У 2021 році рентабельність зросла на 11,62%, що свідчить про покращення фінансових результатів підприємства. Зокрема, приріст рентабельності був зумовлений зростанням чистого прибутку на 9 994,90 тис. грн., а також деяким збільшенням доходу від реалізації продукції. Це відображає успішну стратегію з управління витратами і попитом на продукцію, що дозволило підприємству утримувати конкурентоспроможність на ринку. Важливою складовою цієї динаміки є, ймовірно, стабільність цін на основні хімічні продукти, що сприяло стабільному рівню доходів.

Проте у 2022 році спостерігається зниження рентабельності на 11,75%, що сигналізує про негативні зміни у фінансових результатах. Це зниження відбулося через зменшення чистого прибутку на 3 990,80 тис. грн. і зниження доходу від реалізації продукції, що свідчить про підвищення витрат на виробництво або зниження цін на продукцію. Проблеми зі зменшенням попиту або підвищенням витрат на сировину могли стати основними чинниками такого зниження. Це вказує на необхідність стратегічних змін у підходах до управління витратами та ринковими умовами.

Для покращення рентабельності хімічному підприємству варто зосередитися на кількох ключових заходах. По-перше, оптимізація витрат на виробництво є основним фактором для підвищення рентабельності. Це можна досягти через модернізацію виробничих процесів, впровадження

енергозберігаючих і екологічно чистих технологій, а також більш ефективно використання ресурсів. Зниження витрат і підвищення якості продукції дозволить збільшити попит на ринку.

По-друге, розширення асортименту хімічної продукції допоможе диверсифікувати джерела доходу і зміцнити ринкові позиції підприємства. Виробництво інноваційних продуктів, таких як спеціалізовані хімікати для фармацевтики, агропромисловості чи енергетики, може стати важливим кроком до стабільного зростання.

Інвестування в дослідження та розробки дозволить зберегти конкурентоспроможність, покращити якість продукції та забезпечити зростання на нових ринках. Оскільки хімічна галузь є високотехнологічною, інновації та розробка нових продуктів є необхідними для довгострокового розвитку.

Вихід на нові ринки збуту, як внутрішні, так і зовнішні, дозволить збільшити обсяги продажу. Орієнтація на ринки з розвинутою хімічною промисловістю або на ринки, що розвиваються, сприятиме підвищенню рентабельності.

Крім того, перегляд політики ціноутворення з урахуванням змін ринкових умов та вартості сировини допоможе підвищити рентабельність і зберегти конкурентоспроможність. Для стабільного фінансового стану та підвищення рентабельності важливо оптимізувати витрати, впроваджувати інноваційні технології, розширювати асортимент та виходити на нові ринки, що сприятиме довгостроковому успіху підприємства.

Рентабельність є ключовим фінансовим показником, який характеризує ефективність використання ресурсів та здатність підприємства отримувати прибуток. У випадку ТзОВ «Завод ДК Орісіл», що спеціалізується на хімічному виробництві, аналіз рентабельності дозволяє оцінити рівень віддачі від вкладених коштів у технічне оснащення, сировину та виробничі процеси.

Позитивна динаміка показників рентабельності свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства, а також про ефективне управління витратами на фоні зростання собівартості, характерного для хімічної галузі. Основним

резервом підвищення рентабельності залишається зменшення питомої ваги постійних витрат у структурі собівартості, впровадження енергоощадних технологій, а також автоматизація окремих етапів виробництва.

Для ТзОВ «Завод ДК Орісіл» доцільно зосередитися на вдосконаленні виробничих процесів, оптимізації витрат і підвищенні якості продукції. Аналіз рентабельності має слугувати надійною основою для прийняття управлінських рішень та формування стратегічного розвитку підприємства в умовах високої конкуренції та коливань ринкових цін на сировину.

3.3. Маржинальний аналіз витрат підприємства та шляхи їх оптимізації

В умовах сучасної економічної нестабільності, зумовленої інфляційними процесами, ціновими коливаннями та складною політичною ситуацією, що в цілому призводить до послаблення фінансової стійкості країни, підприємства стикаються з погіршенням власного фінансового стану. У таких обставинах маржинальний аналіз витрат набуває особливої ваги як ключовий інструмент фінансового управління, оскільки дозволяє ефективно оцінювати прибутковість діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

В умовах сучасної економічної нестабільності, спричиненої інфляційними процесами, коливанням цін та складною політичною ситуацією, що загалом послаблює фінансову стійкість держави, підприємства дедалі частіше стикаються з погіршенням власного фінансового становища. У таких умовах маржинальний аналіз витрат набуває особливого значення як ефективний інструмент фінансового управління, що дає змогу обґрунтовано оцінювати прибутковість діяльності та приймати результативні управлінські рішення.

Зважаючи на це, доцільним є широке впровадження маржинального аналізу, адаптованого до викликів сьогодення. Цей підхід дозволяє виявити

ключові фінансові орієнтири та підтримувати стабільне функціонування підприємств в умовах невизначеності.

Маржинальний аналіз забезпечує визначення оптимального рівня виробництва, дає змогу прогнозувати зміну прибутковості залежно від коливань цін і обсягів реалізації, а також виявляти ризики та розробляти стратегії для їх зменшення. Крім того, маржинальний аналіз дозволяє встановити оптимальні співвідношення між витратами, ціною продукції та обсягами її реалізації. Це дає можливість розрахувати точку беззбитковості – мінімальний обсяг продажів, за якого підприємство не зазнає збитків [55].

В процесі проведення маржинального аналізу виділяють два основних етапи: розрахунок порога рентабельності (точки беззбитковості) підприємства та маржинальний аналіз результативності здійснених операцій [56].

Здійснимо маржинальний аналіз фінансово-господарської діяльності ТЗОВ «Завод ДК Орісіл», використовуючи дані за 2022 рік, наведені у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Вихідні дані для проведення маржинального аналізу
діяльності ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»**

№	Показники	2022 р.
1.	Дохід підприємства (виручка від реалізації продукції, інші операційні доходи, інші фінансові доходи та інші доходи, тис. грн.)	202 573
2.	Змінні витрати, тис. грн.	137 134
3.	Маржинальний дохід, тис. грн.	65 439
4.	Постійні витрати, тис. грн.	58 772
5.	Прибуток звітного періоду, тис. грн.	18 688,2

Для розрахунку точки беззбитковості діяльності підприємства застосовано відповідну формулу: $ТБ = ПВ / КВ$,

де ТБ – точка беззбитковості;

ПВ – постійні витрати;

КВ – коефіцієнт виручки.

У свою чергу, коефіцієнт виручки (КВ) розраховується за наступною формулою: $КВ = МД / ДП$,

де МД – маржинальний дохід;

ДП – доходи підприємства.

Також було обчислено запас фінансової міцності, що є важливим показником, який зазвичай використовують аналітики під час маржинального аналізу, застосовуючи наступну формулу:

$$\text{ЗФМ} = (\text{ФД} - \text{ТБ}) / \text{ФД} * 100$$

де ЗФМ – запас фінансової міцності; ФД – фактичні доходи.

Результати проведеного маржинального аналізу представлені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Результати проведеного маржинального аналізу діяльності
ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»**

№	Показники	2022 р.
1.	Коефіцієнт виручки	0,323039102
2.	Точка беззбитковості, тис. грн.	182 306
3.	Запас фінансової міцності, %	10,00%

Графічне зображення розрахованої точки беззбитковості ТзОВ «Завод ДК Орісіл» наведено на рис. 3.5. Для коректного формування графіка було визначено обсяг реалізації продукції у фізичних одиницях. Оскільки на підприємстві застосовується різна цінова політика щодо різних видів продукції, попередньо було обчислено середню ціну реалізації. На основі цього значення визначено умовний обсяг реалізації в натуральному вираженні.

З аналізу побудованого графіка видно, що граничний обсяг реалізації, за якого підприємство покриває всі витрати, є відносно високим. Проте структура витрат демонструє позитивну динаміку: змінні витрати становлять близько 70% загальної суми, що вказує на адаптивність витратної моделі до змін обсягів виробництва. Натомість частка постійних витрат не перевищує 30%, що створює передумови для гнучкого управління витратами.

У зв'язку з цим, керівництву ТзОВ «Завод ДК Орісіл» доцільно зосередити увагу на структурному аналізі змінних витрат, їх впливі на рентабельність, а

також на пошуку шляхів оптимізації постійних витрат з метою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності.

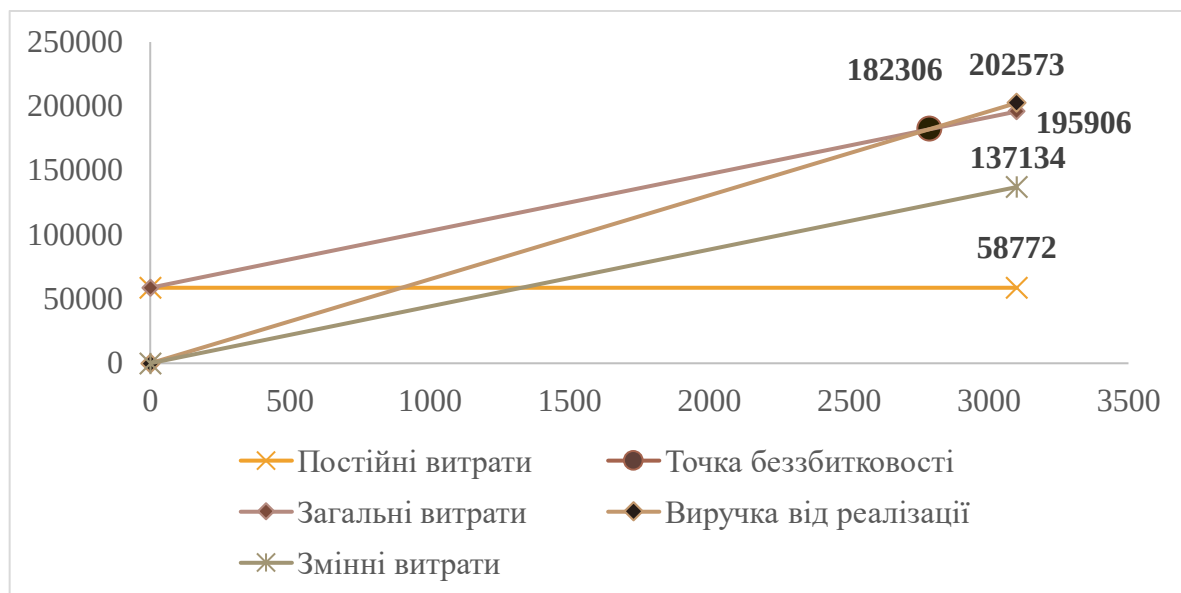

Рис. 3.5. Графічна форма подання визначеної точки беззбитковості у діяльності ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ»

З метою порівняння проаналізуємо динаміку зміни показника точки беззбитковості за останні три роки. Результати обчислень подано в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок критичної точки обсягу виробництва підприємства ТЗОВ «ЗАВОД ДК ОРІСІЛ» за 2020–2022 рр.

№	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1.	Дохід підприємства (виручка від реалізації продукції, інші операційні доходи, інші фінансові доходи та інші доходи, тис. грн.)	124 075	133 400	202 573
2.	Змінні витрати, тис. грн.	68 300	81 000	137 134
3.	Маржинальний дохід, тис. грн.	55 775	52 400	65 439
4.	Постійні витрати, тис. грн.	51 000	49 300	58 772
5.	Прибуток звітного періоду, тис. грн.	9 999	19 994	18 688
6.	Коефіцієнт виручки	0,432931514	0,376247576	0,323039102
7.	Точка беззбитковості, тис. грн.	112 500	124 300	182 306
8.	Запас фінансової міцності, %	12,67%	10,74%	10,00%

На рис. 3.6 подано графік, що відображає динаміку зміни точки беззбитковості ТзОВ «Завод ДК Орісіл» у період з 2020 по 2022 рік.

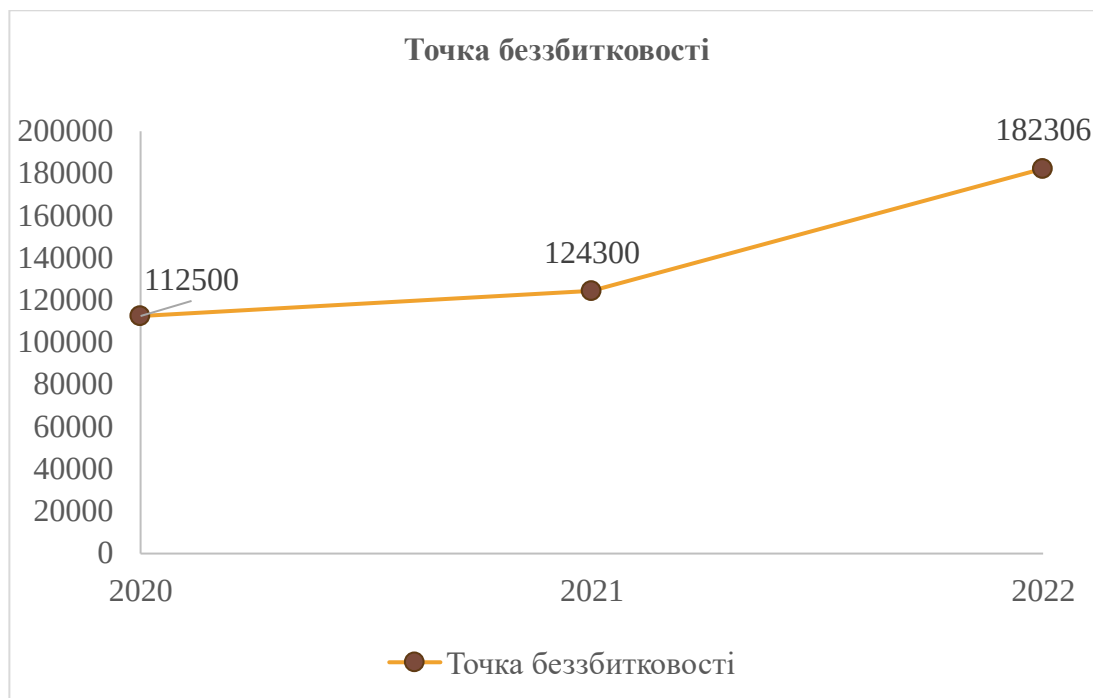

Рис. 3.6. Динаміка точки беззбитковості за 2020–2022 роки

Виходячи з графічної інтерпретації та результатів аналізу динаміки точки беззбитковості ТзОВ «Завод ДК Орісіл» у період з 2020 по 2022 рік, можна зробити висновок про її поступове зростання: від 112 500 тис. грн. у 2020 році до 182 306 тис. грн. у 2022 році. Така динаміка вказує на погіршення співвідношення між доходами та витратами, що, ймовірно, зумовлено збільшенням частки постійних витрат або зменшенням маржинального прибутку. Збільшення точки беззбитковості ускладнює досягнення прибутковості, оскільки вимагає від підприємства вищих обсягів реалізації для покриття витрат. У зв'язку з цим актуальним завданням є перегляд структури витрат, мінімізація фіксованих витрат і підвищення ефективності операційної діяльності, що сприятиме зміцненню фінансової стабільності підприємства в умовах ринкової конкуренції.

Ключовим чинником, що визначає ефективність діяльності підприємства, є оптимізація витрат. В умовах динамічних змін ринкової економіки одним із найважливіших завдань стає пошук методів оптимізації витрат – стратегії, яка

націлена на раціональне використання наявних ресурсів. Актуальність цього питання зумовлена необхідністю оптимізації витрат для стимулювання економічного зростання та підвищення ефективності підприємства, а також для забезпечення його гнучкості в умовах ринку [57].

Оптимізація витрат на хімічному підприємстві є одним з основних способів максимізації прибутку та підвищення ефективності його функціонування. Особливу роль у цьому процесі відіграє оптимізація невиробничих витрат, оскільки це дозволяє не лише зменшити витрати, але й збільшити прибуток за рахунок підвищення обсягів збуту продукції.

Застосування низки підходів до оптимізації витрат, таких як впровадження ресурсозберігаючих технологій, усунення непотрібних витрат, диверсифікація асортименту продукції, зниження витрат на управління та модернізація технічного рівня виробництва, допомагає хімічному підприємству досягти значних результатів. Комплексне впровадження цих заходів забезпечує високий рівень ефективності та допомагає успішно реалізувати стратегічні цілі підприємства.

Процес оптимізації витрат підприємства включає застосування різноманітних підходів та методів. До сучасних методів оптимізації витрат відносять: таргет-костинг, кайзер-костинг, метод збалансованості, оперативно-заявочна кампанія, функціонально-вартісний аналіз, LCC-костинг, EVA-костинг, XYZ – аналіз, Just-in-time, ABC – аналіз, аутсорсинг, бюджетування [58]. Розглянемо, які методи будуть найбільш вагомими для оптимізації витрат хімічного підприємства.

Вважаємо, одним із найбільш ефективних методів оптимізації витрат є функціонально-вартісний аналіз, оскільки він дозволяє виявити резерви економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідних для виробництва продукції. Це – евристичний метод виявлення можливостей зниження вартості та поліпшення якості об'єкта, що аналізується як функціонально орієнтована система на всіх стадіях його життєвого циклу [59].

Функціонально-вартісний аналіз є ефективним інструментом для оптимізації витрат на ТзОВ «Завод ДК Орісіл», яке спеціалізується на хімічному виробництві. Застосування цього методу дає змогу скоротити витрати на сировину, енергоносії та трудові ресурси, що становлять вагому частку в загальній собівартості продукції. Завдяки аналізу функцій окремих процесів та елементів виробництва можна виявити неефективні ділянки, мінімізувати втрати, а також покращити використання ресурсів. Це, у свою чергу, підвищує ефективність управлінських рішень, сприяє зростанню рентабельності підприємства та зміцнює його позиції на ринку хімічної продукції.

XYZ-аналіз є ефективним методом оптимізації витрат на ТзОВ «Завод ДК Орісіл», що спеціалізується на хімічному виробництві. Він дозволяє виявити основні джерела витрат, зокрема у сферах споживання сировини, енергоресурсів і допоміжних матеріалів. Найбільша увага приділяється групі Х-витрат, де зниження витрат, наприклад, шляхом раціоналізації використання реагентів або енергоносіїв, забезпечує найбільший економічний ефект. У поєднанні з ABC-аналізом метод дає змогу точно визначити пріоритетні напрямки для скорочення витрат. Для подальшого підвищення ефективності доцільним є впровадження системи «Just-in-Time», яка дозволяє мінімізувати витрати на зберігання та забезпечує безперебійне постачання компонентів у виробничий процес.

Запровадження системи «Just-in-Time» на хімічному підприємстві сприяє суттєвому зниженню витрат шляхом організації постачання сировини та матеріалів точно в строк і в обсягах, необхідних для безперебійного виробництва. Це дозволяє уникнути накопичення надлишкових запасів, що, у свою чергу, зменшує витрати на їх зберігання та обслуговування складів. Для хімічного виробництва це особливо важливо через обмежений термін придатності та специфіку зберігання окремих реагентів. Крім того, виробництво зупиняється при виявленні дефектів, що зменшує обсяг бракованої продукції та відповідні витрати на її переробку чи утилізацію. Використання автоматизованих систем та посилений контроль якості забезпечують підвищення

загальної ефективності виробничих процесів і сприяють досягненню більш високого рівня економічної результативності підприємства.

Отже, у сучасних ринкових умовах проведення маржинального аналізу є надзвичайно важливим для підприємств хімічної галузі, зокрема для ТзОВ «Завод ДК Орісіл». Це зумовлено потребою приймати обґрунтовані управлінські рішення в умовах високих витрат на сировину, енергоносії та зростаючих фінансових ризиків. На основі аналізу фінансових показників підприємства було визначено обсяг реалізації продукції, необхідний для досягнення точки беззбитковості. Застосування маржинального аналізу дозволило не лише виявити критичний обсяг продажів, а й дало змогу оцінити запас фінансової стійкості та сформулювати реальні стратегічні орієнтири.

Враховуючи високий рівень постійних витрат і зростання точки беззбитковості у динаміці, доцільним є впровадження інструментів для зниження витрат. Найбільш релевантним для підприємства є функціонально-вартісний аналіз, що дозволяє оптимізувати витрати на всіх етапах виробництва, не знижуючи якості продукції. Комплексне застосування цього підходу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства та його фінансової стійкості в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВОК

Витрати становлять основну частину фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства, зокрема хімічного. Враховуючи ресурсомісткість і енергоємність виробництва в цій галузі, витрати мають вирішальне значення для формування прибутку та загального фінансового стану. Тому ефективне управління ними є ключовим чинником для забезпечення стабільного функціонування та розвитку хімічного підприємства.

За підсумками проведеного дослідження було зроблено узагальнення та визначено, що виробничі витрати – це грошове відображення ресурсів, залучених у процесі виготовлення продукції або наданні послуг, які безпосередньо впливають на формування собівартості конкретного виду продукції. Раціональне управління витратами дозволяє ефективно використовувати ресурси, знижувати витрати та зміцнювати конкурентні позиції. Їх багатогранність вимагає постійного аналізу та контролю на всіх етапах виробництва.

Для успішного планування та калькулювання собівартості продукції важливо правильно класифікувати витрати виробництва, розділяючи їх на прямі, які безпосередньо пов'язані з конкретним видом продукції, та непрямі, що потребують розподілу між різними виробами. Це дає змогу більш точно визначити собівартість продукції та підвищити ефективність виробничих процесів.

Правильна класифікація витрат сприяє чіткій організації обліку і контролю, оскільки прямі витрати можна безпосередньо віднести до конкретного продукту, а непрямі – розподілити за обґрунтованими базами (наприклад, за кількістю вироблених одиниць чи відпрацьованим часом). Завдяки такому підходу підприємство отримує достовірну інформацію про структуру витрат, що дозволяє ідентифікувати основні джерела витрат, своєчасно виявляти резерви для їх зниження, оптимізувати використання ресурсів і приймати ефективні

управлінські рішення. У результаті це позитивно впливає на фінансові показники та зміцнює конкурентоспроможність підприємства.

Водночас ефективне ведення обліку витрат неможливе без дотримання вимог правового та нормативного середовища, яке визначає стандарти і правила бухгалтерського обліку. Правове та нормативне середовище відіграє ключову роль у забезпеченні правильного ведення обліку та аналізу фінансових показників підприємства, сприяючи відкритості та надійності інформації. Система регулювання обліку витрат у виробництві ґрунтується на кількох рівнях – від міжнародних стандартів і національних законів до внутрішніх нормативних документів підприємства. Виконання вимог цих нормативних актів є запорукою коректності фінансової звітності, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані і своєчасні управлінські рішення.

В умовах господарської діяльності важливо, щоб кожна операція була належним чином організована та впорядкована. Облік витрат на промислових підприємствах – це багатогранний процес, що потребує системного контролю і регулярного аналізу. Ефективна організація обліку витрат сприяє досягненню стабільних фінансових результатів і підвищенню конкурентоспроможності підприємства. На підприємстві ТзОВ «Завод ДК Орісіл» впроваджено детально розроблені процедури та внутрішні стандарти обліку витрат і калькуляції собівартості, які відповідають чинним нормативним вимогам і враховують особливості управлінського процесу.

Облік виробничих витрат відіграє ключову роль у діяльності будь-якого підприємства, адже фінансові результати напряду залежать від правильного ведення як синтетичного, так і аналітичного обліку. Чітка та структурована система обліку дає змогу керівництву детально аналізувати використання ресурсів і знаходити шляхи для підвищення ефективності виробничих процесів. На підприємстві, що розглядається, облік витрат ведеться з дотриманням усіх необхідних нормативних вимог і стандартів.

Точність розрахунку собівартості продукції значною мірою залежить від обраного методу калькуляції, що враховує особливості виробничого процесу.

Для ТзОВ «Завод ДК Орісіл» оптимальним є попередільний метод, який дозволяє деталізовано обліковувати витрати на кожному етапі та отримувати точні показники собівартості напівфабрикатів і готової продукції. Цей метод забезпечує надійну базу для планування витрат і формування цін на майбутні замовлення, а також дає змогу контролювати витрати через порівняння нормативних і фактичних даних, що сприяє своєчасному виявленню відхилень і корекції. Крім того, попередільний метод дозволяє ефективно розподіляти накладні витрати між замовленнями за допомогою нормативних ставок, підвищуючи точність обліку і оптимізуючи виробничі процеси.

Проаналізовано динаміку та структуру витрат ТзОВ «Завод ДК Орісіл» за 2020–2022 роки, що показало загальне зростання витрат. Найбільшу частку займає собівартість реалізованої продукції, характерна для хімічної галузі. Поступове зростання інших витрат пов'язане з активізацією виробництва та змінами в господарських умовах. При одночасному збільшенні доходів це свідчить про розширення діяльності підприємства, тому важливо оцінювати не лише витрати, а й рентабельність та ефективність використання ресурсів.

Оцінка рентабельності є ключовим інструментом для керівництва підприємства, що дозволяє приймати зважені рішення та формувати стратегії для покращення продуктивності діяльності. Поступове зростання рентабельності ТзОВ «Завод ДК Орісіл» свідчить про позитивну динаміку в його діяльності. Основним резервом для подальшого підвищення рентабельності є зниження собівартості продукції. Для цього підприємству необхідно зосередитися на підвищенні якості продукції, оптимізації виробничих процесів і ефективнішому використанні ресурсів.

На основі фінансових даних ТзОВ «Завод ДК Орісіл» було проведено розрахунок беззбиткового обсягу продукції. Виявлено, що поріг рентабельності підприємства залишається досить високим, тому для підвищення ефективності виробництва запропоновано впровадження комплексних заходів з оптимізації витрат та вдосконалення виробничих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial
5. Reporting Standards) URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=240945
6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755- VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Мезенцева Н. М. Серікова Т. А. Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 3 (20). С. 496-504.
8. Кобилянська О. І. Фінансовий облік: навч. посібн. Київ: Знання, 2018. 473 с.
9. Мельничук М. О., Грінько О. О. Теоретико-методологічні основи управління витратами при формуванні обліково-аналітичного забезпечення підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 11.
10. Нападовська Л. В. Управлінський облік: Монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2016. 450 с.
11. Гамова О. В.. Розробка моделі планування витрат виробництва та шляхів удосконалення контролю з метою забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. 2019. №3 (270), С. 254–262.
12. Турило А. А, Турило А. М. Нова концепція ефективності: навч. посіб Кривий Ріг, 2021. 132 с.

13. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 7-ме вид., доп. І перероб. Житомир: ПП «Рута», 2016. 832 с.
14. Ядуха С. Й. Теоретико-методичні підходи до визначення економічної сутності витрат. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 2, Том 1. С. 89-92.
15. Адамик О. В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та особливості їх застосування учасниками бюджетного процесу. Наука молода: зб. наук. праць. молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. 2013. № 20. С. 203-209.
16. Ляшенко Г. П., Овсяннікова В. І. Витрати підприємства та управління ними. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27>
17. Варчук О. Проблеми визначення поняття «витрати». Галицький економічний вісник. 2012. №6 (39). С. 98-103.
18. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2015. №1. С. 11-18.
19. Нападовська Л. В. Управлінський облік: монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2016. 450 с.
20. Осадча Г. Г. Класифікація витрат в інтегрованій управлінській системі виробничого підприємства. Науково-практичний журнал Регіональна економіка та управління. 2014. С. 120-125.
21. Миронова Ю. Ю., Коба О. В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління і економічного. Причорноморські економічні студії: наук.- практ. журнал. 2016. № 4. С. 99-103.
22. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. №1(22). С. 11-18.

23. Грицай О. І. Застосування методів управління витратами в інноваційній діяльності підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2011. № 720. С. 9–16.

24. Зигрій О. В. Нормативно-правове регулювання обліку витрат виробництва відповідно до національних та міжнародних стандартів : монографія / за наук. ред. канд. екон. наук, доц. Н.Є. Кульчицької. Чортків : ТНЕУ, 2017. С. 128-134.

25. Лисенко А. М. Система нормативно-правового регулювання обліку та аудиту загальновиробничих витрат підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 27. С. 234-245.

26. Зарудна Н. Я. Облік та нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності: навч. посіб. Тернопіль, 2016. 281 с.

27. Нормативно-правове забезпечення обліку виробничих витрат на підприємствах лісового господарства України. Регіональна економіка та управління. 2019. № 1. С. 170-173.

28. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби», сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

30. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси», сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

31. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.

32. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затв. наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291: сайт. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

33. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) затверджені наказом Міністерства фінансів України від 09 липня 2007 р. № 373 URL: [http:// zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» із змінами та доповненнями, сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003р. №601, сайт Верховної ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>

37. Про погодження облікової політики підприємства. Затв. наказом Міністерство Аграрної Політики України від 11.04.2007 № 254: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0254555-07>.

38. Гайдаржинська О. М., Коверга Д. О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди системи обліку витрат. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 17. С. 639-643.

39. Головачко В. М., Черепаня К. С. Система документування обліку витрат на виробництво. Актуальні проблеми обліково - аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали XI міжнародної науково-практичної інтернет – конференції (Мукачево, 27 жовт. 2022 р.). Мукачево: МДУ, 2022. С. 94-97.

40. Богдан Г. Контроль формування собівартості продукції. Житомирський державний технологічний університет. 2014. С. 9-10.

41. Візіренко С. В., Шуляк С. А. Удосконалення обліку готової продукції та витрат на збут. Управління змінами та інновації. 2021. №1. С. 24-29.

42. Боб О. В. Характеристика вітчизняних методів калькуляції собівартості продукції: переваги та недоліки. Вісник студентського наукового

товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. 2015. Вип. 20. С. 63-69.

43. Пилипів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. Управлінський облік : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Івано-Франківськ, 2018. 380 с.

44. Гудзь Н. В., Михайлишин Н. П., Берестецька О. М., Кузів М. С. Облік в галузях промисловості : навч. посіб. Тернопіль, 2013. 321 с.

45. Ющишина Л. О. Менеджмент ресурсів та витрат: курс лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

46. Андрусак В. М. Управлінський облік як система бухгалтерського обліку. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2012. №3 (69). С. 3-9.

47. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду. Держава та регіони. 2018. № 2. С.72-76.

48. Царук В. Ю. Вітчизняні та зарубіжні методи обліку витрат: порівняльна характеристика. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2017. Вип. 1-2. С. 49-57.

49. Лепетан І. Методи обліку витрат: вітчизняний та зарубіжний досвід. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжнар. зб. наук. праць, 2014. Вип. 3. С. 82-84.

50. Шматковська Т. О. Альтернативні варіанти вибору методів калькулювання собівартості за стадіями життєвого циклу продукції в системі управління необоротними активами підприємства на інноваційних засадах. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 1. С. 189-203.

51. Максименко Д. В., Перевузнук Т. М. Аналіз витрат підприємства на виробництво продукції. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2017. Випуск 23 (18). С. 204–209.

52. Вери́га Ю. А., Падусенко В. В., Кононенко К.О. Аналіз в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств. Економічні студії. 2021. Випуск 3 (33). С. 23–27.
53. Піскунова К. С., Піскунова Н. В., Федорець М. Г. Аналіз витрат виробництва як важлива ланка ефективного управління промислового підприємства. Економічний аналіз. 2013. Том 13. С. 357-364.
54. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 219–223.
55. Лебеде́ва А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2012. Том 17. Вип. 3-4. С. 29-36.
56. Миронова Ю., Лубенець А., Лега К. Маржинальний аналіз виробничих витрат промислових підприємств. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 11 трав. 2017 р. Полтава : ПолтНТУ, 2017. С. 536-539.
57. Юрчи́шена Л. В., Материнська О. А., Драбаніч А. В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Вінниця, 2014. 312 с.
58. Шкромида Н., Ребрик Н. Шляхи оптимізації витрат підприємства на основі даних маржинального аналізу. Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22 травня 2025 р.). Одеса, 2025. С. 292–294.
59. Шкромида В. В., Шкромида Н. Я., Гнатюк Т. М. (2023) Модифікація документування у контексті цифровізації бухгалтерського обліку. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал. Вип. 19. Т. 2. С. 69-78 DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.69-78>
60. Яценко Т. О., Свистун Л. А. Процеси та методи оптимізації витрат у системі завдань управління підприємством. Ефективна економіка. 2019. № 5. С. 1-9.

ДОДАТКИ

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу І)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди		
		2021	01	01
ТзОВ "ЗАВОД ДК ОРІСІЛ"	за ЄДРПОУ	37130116		
Територія ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	за КОАТУУ	2610400000		
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.	за КВЕД	20.59		
Середня кількість працівників, осіб	135			
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця Заводська, буд. 12, м. КАЛУШ, КАЛУСЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА обл., 77300		73686		

1. Баланс на 31 грудня 2020 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006			
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	93,4	239,3
Основні засоби :	1010	2 071,8	2 531,2
первісна вартість	1011	6 457,9	7 665,1
знос	1012	(4 386,1)	(5 133,9)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2 165,2	2 770,5
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	15 629,5	20 247,3
у тому числі готова продукція	1103	6 877,1	5 339,1
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	6 587,8	11 591,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	4 835,2	1 986,7
у тому числі з податку на прибуток	1136	106,3	13,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 862,7	1 638,2
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 974,0	5 307,7
Витрати майбутніх періодів	1170	-	0,8
Інші оборотні активи	1190	280,6	255,0
Усього за розділом II	1195	31 169,8	41 027,1
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	33 335,0	43 797,6

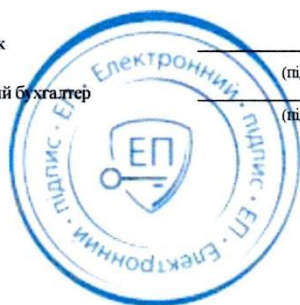
Пасив	Код рядка	На початок звітної року	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(7 589,6)	1 774,3
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	(7 579,6)	1 784,3
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	21 146,8	1 728,8
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	15 025,4	17 567,1
розрахунками з бюджетом	1620	251,3	240,1
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	277,7	248,9
розрахунками з оплати праці	1630	991,2	886,5
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	3 222,2	21 341,9
Усього за розділом III	1695	19 767,8	40 284,5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	33 335,0	43 797,6

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2020 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	124 075,1	139 092,8	
Інші операційні доходи	2120	4 720,3	4 081,9	
Інші доходи	2240	35,9	12,0	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	128 831,3	143 186,7	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(90 576,5)	(110 873,9)	
Інші операційні витрати	2180	(25 362,5)	(27 761,8)	
Інші витрати	2270	(21,6)	(17,6)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(115 960,6)	(138 653,3)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	12 870,7	4 533,4	
Податок на прибуток	2300	(2 871,8)	(238,6)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	9 998,9	4 294,8	

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ЕП Кузів Роман
Михайлович

Кузів Роман Михайлович

ЕП Бохінська
Ірена Євгенівна

(ініціали, прізвище)

Бохінська Ірена Євгенівна

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди
ТЗОВ "ЗАВОД ДК ОРІСЛ"	за ЄДРПОУ	2022 01 01
Територія ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	за КОАТУУ	37130116
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	2610400000
Вид економічної діяльності Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.	за КВЕД	240
Середня кількість працівників, осіб 141		20.59
Одпивиця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком		
Адреса, телефон вулиця Заводська, буд. 12, м. КАЛУШ, КАЛУСЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА обл., 77300		73686

1. Баланс на 31 грудня 2021 р.

Актив		Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
1	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду	
2	3	4		
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	
первісна вартість	1001	-	-	
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	239,3	234,5	
Основні засоби :	1010	2 531,2	2 127,4	
первісна вартість	1011	7 665,1	8 224,4	
знос	1012	(5 133,9)	(6 097,0)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	
Інші необоротні активи	1090	-	-	
Усього за розділом I	1095	2 770,5	2 361,9	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	20 247,3	13 893,3	
у тому числі готова продукція	1103	5 339,1	4 498,3	
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	11 591,4	11 571,9	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	1 986,7	2 773,1	
у тому числі з податку на прибуток	1136	13,2	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 638,2	8 948,4	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	5 307,7	11 099,8	
Витрати майбутніх періодів	1170	0,8	2,0	
Інші оборотні активи	1190	255,0	134,2	
Усього за розділом II	1195	41 027,1	48 422,7	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	43 797,6	50 784,6	

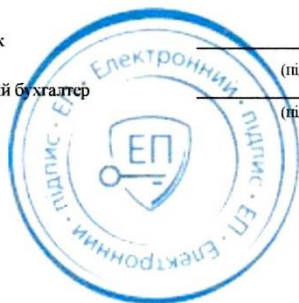
Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 774,3	18 688,2
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	1 784,3	18 698,2
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	1 728,8	2 053,9
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	17 567,1	6 685,0
розрахунками з бюджетом	1620	240,1	340,4
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	248,9	305,6
розрахунками з оплати праці	1630	886,5	1 102,4
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	21 341,9	21 599,1
Усього за розділом III	1695	40 284,5	30 032,5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	43 797,6	50 784,6

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2021 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	133 399,5	124 075,1	
Інші операційні доходи	2120	5 870,5	4 720,3	
Інші доходи	2240	-	35,9	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	139 270,0	128 831,3	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(88 225,0)	(90 576,5)	
Інші операційні витрати	2180	(28 203,6)	(25 362,5)	
Інші витрати	2270	(2,8)	(21,6)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(116 431,4)	(115 960,6)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	22 838,6	12 870,7	
Податок на прибуток	2300	(2 844,8)	(2 871,8)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	19 993,8	9 998,9	

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ЕП Кузів Роман
Михайлович

Кузів Роман Михайлович

ЕП Бохінська
Ірина Євгенівна

(ініціали, прізвище)

Бохінська Ірина Євгенівна

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
		2023	01	01
ТЗОВ "ЗАВОД ДК ОРІСЛТ"	за ЄДРПОУ	37130116		
Територія ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	за КАТОТТГ	UA26060170010082672		
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.	за КВЕД	20.59		
Середня кількість працівників, осіб		140		
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця Заводська, буд. 12, м. КАЛУШ, КАЛУСЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА обл., 77300		0995270344		

1. Баланс на 31 грудня 2022 р.

Актив	Код рядка	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
		На початок звітного року	На кінець звітного періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	
Первісна вартість	1001	-	-	
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	234,5	181,1	
Основні засоби :	1010	2 127,4	3 812,1	
первісна вартість	1011	8 224,4	10 745,0	
знос	1012	(6 097,0)	(6 932,9)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	
Інші необоротні активи	1090	-	-	
Усього за розділом I	1095	2 361,9	3 993,2	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	13 893,3	22 527,0	
у тому числі готова продукція	1103	4 498,3	7 066,3	
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	11 571,9	14 693,4	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	2 773,1	6 535,9	
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	8 948,4	22 307,4	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	11 099,8	1 112,4	
Витрати майбутніх періодів	1170	2,0	3,1	
Інші оборотні активи	1190	134,2	641,9	
Усього за розділом II	1195	48 422,7	67 821,1	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	50 784,6	71 814,3	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10,0	10,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	18 688,2	28 891,2
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	18 698,2	28 901,2
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	2 053,9	2 638,2
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	6 685,0	9 170,6
розрахунками з бюджетом	1620	340,4	2 783,8
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	305,6	335,2
розрахунками з оплати праці	1630	1 102,4	1 116,1
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	21 599,1	26 869,2
Усього за розділом III	1695	30 032,5	40 274,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	50 784,6	71 814,3

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2022 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	199 960,3	133 399,5	
Інші операційні доходи	2120	2 603,5	5 870,5	
Інші доходи	2240	10,0	-	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	202 573,8	139 270,0	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(146 721,5)	(88 225,0)	
Інші операційні витрати	2180	(34 019,8)	(28 203,6)	
Інші витрати	2270	(-)	(2,8)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(180 741,3)	(116 431,4)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	21 832,5	22 838,6	
Податок на прибуток	2300	(5 829,5)	(2 844,8)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	16 003,0	19 993,8	

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ЕП Кузів Роман
Михайлович

Кузів Роман Михайлович

ЕП Бохінська
Ірина Євгенівна

(ініціали, прізвище)

Бохінська Ірина Євгенівна

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад